

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS

Jaargang 9, nr. 35: maart 2005

Heemkundekring Nicolaus Poppelius Ravels-Weelde-Poppel

Adres: Torenstraat 12, 2381 Weelde

Bankrekening: 733-3522204-67

Lidmaatschap: inclusief abonnement op "De Drie Goddelijke Deugden": 16 euro

BESTUUR:

Voorzitter	Laurent Woestenburg,	Beatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
Ondervoorzitter	Marc Van Gorp,	Grote Baan 97,	2380 Ravels	014/656905
Secretaris	Ria Verheyen,	Welvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
Penningmeester	Agnes Luyten,	Berkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
Leden:	C De Kinderen,	Vooreel 61,	2380 Ravels	014/655030
	Jos Nooyens,	Overbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
	Frans Slegers,	Steenweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
	Paul Van Baelen,	Straatakkers 4,	2381 Weelde	014/657315
	Peter Van Baelen,	Weeldestraat 35,	2381 Weelde	014/655161
	Frans Van Tigchelt,	Otterstraat 6,	2300 Turnhout	014/426453
	Jos Verhoeven	Koning Albertstraat 87	2381 Weelde	014/656198
	Marc Vermeeren,	De Meerkens 10	2382 Poppel	014/658838
	Magda Vloemans,	Turnhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
	Marinus Willems,	Weeldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

REDACTIEADRES:

Marc Vermeeren	De Meerkens 10	2382 Poppel	014/658838
----------------	----------------	-------------	------------

Voor informatie in verband met de inhoud, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds terecht op het redactieadres (marc.vermeeren@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kan u dat ook steeds doen bij een van de bestuursleden.

VOORRADIGE PUBLICATIES:

Boek "De Drie van het Noorden"	5 €
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5 + "De Drie van het Noorden"	25 €
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per jaargang	6 €
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per los nummer	1,75 €
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 6 en 7: per jaargang	12 €
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 6 en 7: per los nummer	3 €
Verjaardagskalender	6 €
Videoband "Leven in Weelde"	18,5 €

ARCHIEF/MUSEUM:

Raadpleging van het archief kan slechts na afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of tijdens de openingsuren van het museum. Voor groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent Woestenburg (014-656993). Het museum is open elke laatste zondag van de maand van 14 tot 17 uur (behalve in december).

WEBSITE:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel>

Inhoudsopgave

1. In memoriam: Frans Van Tigchelt	blz.65
2. Uit de voorraad teksten van Mieke Pijnenborg	blz.66
3. Een V2 trof de familie Timmermans-Van Gool te Poppel	blz.67
4. Kunstvoorwerpen in de St.-Adrianuskerk te Ravels-Eel	blz.68
5. De familie Van Gorp te Poppel (15e en 16e eeuw)	blz.73
6. De Postelse Hoeve te Poppel	blz.75
7. De ongekroonde martelaar (1)	blz.80
8. Kwartierstaat Alfons Vermeeren en Amelia Verhoeven	blz.82
9. Het jaar 2004	blz.87
10. Conflicten in het grensgebied van Tulder (1)	blz.89

In memoriam: Frans Van Tigchelt

Frans Van Tigchelt

Op 19 januari 2004 had Frans de kaap van de zeventig gerond. Toch voelde hij dat nog een vruchtbare episode van zijn leven voor de boeg lag. Hij trad toe tot onze bestuursploeg en was er een zeer welgekomen deelnemer. Immers, hij beschikte over een grote dosis technische kennis. En zo iemand hadden we broodnodig. Zijn innemende figuur maakte hem meteen tot vriend van allen met

wie hij moest samenwerken. Het inleven in de groep had hij nog maar pas achter de rug en reeds begon de lijdensweg waarin Frans ondergedompeld zou worden.

Nog maar pas waren de vriendschapsbanden gesmeed of het uur van afscheid sloeg ongenadig. Op 27 augustus 2004 ging hij definitief van ons heen. Op 6 juni was hij er nog de hele dag bij toen wij met een flinke groep Mechelen en het Joods Museum van Deportatie en Verzet bezochten. Kort daarvoor was over Frans en de door hemzelf uit fietsonderdelen gebouwde klok in een krant een artikel met grote foto verschenen. Wij hebben er toen nog gezellig over gepraat. Hij was terecht trots over deze technische prestatie. Niets liet toen nog vermoeden dat het korte tijd daarna fout zou lopen. Frans was een stille natuur. Hij drong zich nooit op de voorgrond. Vol belangstelling volgde hij het gaan en staan in onze vereniging op de voet. Waar hij kon stond hij ons bij met raad en daad. Als technisch georiënteerde medewerker was Frans in het bestuur onmisbaar. Zijn grote werk moest immers in het voorjaar van 2005 voor goed van start gaan. De verhuis van ons museum naar het gemeentehuis van Poppel zou namelijk onder zijn leiding plaatshebben. Daar droomde hij reeds van.

De laatste weken van zijn leven waren immens zwaar, ook voor Regina en de kinderen. Zijn wekenlange kunstmatige coma en het permanent

aangewezen zijn op de medische technieken voor zoveel levensfuncties noopten tot zware pijn-
onderdrukking en tot operaties. Toen de medi-
sche staf beslist had om stilletjesaan zijn eigen
levensfuncties weer op te wekken, bleek hij niet
meer bestand te zijn. Hij moest het begeven. Op
27 augustus 2004 nam hij definitief afscheid. Het
is moeilijk om dat te beseffen.

Onze vereniging verliest met hem een trouwe
vriend en medewerker. De lege plaats die Frans

nalaat, zal niet zo gauw weer opgevuld geraken.
Hij blijft in onze gedachten voortleven. Aan zijn
zeer bezorgde vrouw Regina en aan zijn kinderen
die ontelbare keren de weg naar de afdeling inten-
sieve zorgen van het ziekenhuis hebben afgelegd,
hebben wij o.m. met een flinke afvaardiging van
het bestuur in de afscheidsdienst betuigd. Wij ho-
pen dat zij inmiddels de sterkte hebben gevonden
om moedig verder te gaan.

Laurent Woestenburg

Voorzitter

Uit de voorraad teksten van Mieke Pijnenborg

door **Laurent Woestenburg**

Neen, dat kan niet bestaan

Een liedje van Mieke Pijn

1. Een kale kop met haar op, een bedelaar met
veel lood;
een vogel zonder vleugels, een stoel op éne
poot;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Een hondje met een frakske aan, ja dat kan
bestaan.
Maar een varken met een zwembroek hebben wij
nog niet zien gaan.

2. Een landje zonder leger, een winkel zonder
keus;
Een appelsien met graten, een hele kleine reus;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Soldaten zonder wapens, ja dat kan bestaan.
Maar een goudvis met twee schoenen aan heb-
ben wij nog niet zien gaan.

3. Een auto zonder wielen, een zeugeling zonder
fles;
Een lege zee met water, en venten met een tres;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Een dopper met een plymouth, ja dat kan nog
bestaan.
Maar ne minister met een overal aan, hebben wij
nog niet zien gaan.

4. Een bolhoed met een phare op, een pijp met
een tiret;
Een hond die mee de was doet, een snul die alles
weet;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Een vent die kousen stopt, ja dat kan nog be-
staan.
Maar ne vent die thuis de baas mag zijn, hebben
wij nog niet zien gaan.

5. Een tijger met een trouwring, een koe met een
gilet;
een dennenboom met rozen, een stoof met een
soiree;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Een neus met zeven gaten, ja dat kan nog be-
staan.
Maar een olifant met een reserveband hebben wij
nog niet zien gaan.

6. Een kikvors met een pluimsteert, een duif per
trottinet;
een wekker met een snotbel, ne pier met een
gazet;
Nee,nee,nee, dat kan niet bestaan.
Een goei pint bier met wratten, ja dat kan nog
bestaan.
Maar ene van de poeiers zonder rosse haar
hebben wij nog niet zien gaan.

Een V2 trof de familie Timmermans-Van Gool uit Poppel

Louis Timmermans en Laurent Woestenburg

Louis Timmermans is de oudste zoon van wijlen Henri Timmermans en Maria (Mit) Van Gool. Hij vertelt wat hen net voor het einde van de tweede wereldoorlog overkwam.

Het was 15 maart 1945. De laatste dagen van de oorlog '40-45 waren ingezet. Terwijl onze streek reeds bevrijd was, probeerden de Duitsers nog de Geallieerden, vooral Groot-Brittannië, te bestoken met V1- en V2-projectielen. De V2-bommen kon je in tegenstelling tot de V1's niet horen aankomen. De val van zo'n vliegende bom betekende dus een volslagen verrassing. Dit wordt het verhaal van zo'n V2-inslag.

Wij woonden langs de Steenweg op Weelde. Ik was op het ogenblik van het gebeuren 7 jaar oud. Om 13.30 uur, na het middagmaal, liep ik naar Walter Woestenburg om er te spelen. Walter woonde langs de andere kant van de Grote Weg. Wij stonden op de gemeenteweg die langs het erf van de familie Woestenburg richting Bedaf liep. Plots werden wij opgeschrikt door een geweldige knal in de lucht. Een paar seconden later was er opnieuw een knal op de grond. Hij was zo hevig dat wij door de luchtverplaatsing tegen de grond werden gesmakt. Ik zag bij ons huis aan de overkant van de Grote Weg de hele boel in de lucht vliegen. Ons huis was totaal vernield.

Moeder was op dat ogenblik de afwas aan het afwerken, terwijl mijn zus Maria in haar buurt op een stoel zat. Beiden lagen bedolven onder de ingestorte woning. Gelukkig had ons huis een planken zolder. Wel waren zij beiden gewond door rondvliegend glas en puin. Vader Henri was achter de schuur een wagen mest aan het laden. Bij hem stond mijn oudste zus. Een goede 10 meter daarvandaan was een V2 gevallen, had zich in de grond geboord en was ontploft. Hij liet een put achter die een doorsnede had van 12 à 13 meter en die 6 tot 8 meter diep was. Mijn zus lag bedolven onder het zand dat door de ontploffing uit de put in het rond was gevlogen. Mijn broer Leo lag onder een stenen blok van de schuur, waarin hij

zich bij de inslag van de bom bevond. Meteen ging men op zoek naar hem. Na een tiental minuten kon hij bevrijd worden door Louis Van de Pol en Nand Van Riel die aan de zoektocht deelnamen. Zij waren in de buurt aan de weg aan het werken. Maar met dit alles hield het niet op. Immers, er was ook nog een Engelse soldaat die met zijn vrachtwagen tegen een boom gesmakt werd en de klap niet overleefde. Hij overleed op weg naar het ziekenhuis van Tilburg. Onze moeder werd in dezelfde ziekenwagen naar het ziekenhuis vervoerd. Zij had aan de ramp een gebroken arm en glasscherfverwondingen overgehouden. Op het moment dat de ambulancier op de Oude Goirlese Weg de Ley overstak, overleed de Engelse soldaat in de auto. Na de explosie lag aan de overkant van de Grote Weg nog een man. Dat bleek Henri Van de Laer uit Weeldestraat te zijn. Hij was als paardenhandelaar een bekende figuur in de streek. Hij overleefde de ramp wel, maar had een bout van zo'n 2 tot 4 centimeter in zijn hals. Ook hij werd naar het ziekenhuis gevoerd. Het mag een wonder heten, dat wij het er met z'n allen levend van af brachten. De wonden heelden en de materiële ravage kon na verloop van tijd hersteld worden.

Steenweg op Weelde 117 te Poppel: rechts achter deze boerderij viel de V2

door Marc Vermeeren

Toestand te Ravels-Eel voor 1896

Samen met het gehucht Hegge, vormden Poppel, Eel en Ravels één aaneengesloten parochie tot 1561. Deze parochie behoorde tot het bisdom Luik, maakte deel uit van het aartsdiakonaat van de Kempen en hing af van het dekenaat Hilvarenbeek. De kerk van Ravels was in de Middeleeuwen aangehecht bij de kerk van Poppel. Dit betekende dat Poppel en Ravels slechts één pastoor hadden die te Poppel op de pastorie resideerde. In de praktijk echter functioneerde Ravels als een zelfstandige parochie, want een deservitor (hulppastoor) oefende te Ravels de zielzorg uit, tenminste tot 1561 toen Ravels een afzonderlijke parochie werd en over een eigen pastoor kon beschikken. Wanneer er te Ravels-Eel een kapel werd opgericht is ons niet bekend, maar het staat vast dat het St.-Servaaskapittel van Maastricht reeds in 1165 een hoeve te Eel schonk aan de abdij van Tongerlo. Het is meer dan waarschijnlijk dat in het Ravelse gehucht Eel reeds vanaf de oudste tijden kerkelijke diensten werden bijgewoond. De missen werden niet gecelebreerd door de hulppastoor (na 1561 pastoor) van Ravels, maar door een rector of beneficiant (bedienaar van het altaar). Later werd de zielzorg te Ravels-Eel verzorgd door de onderpastoor van Ravels (einde 17e eeuw-1896). De verplichting bestond om wekelijks op de zondagen een H.Mis te celebreren en eveneens op de feestdagen van O.L.Vrouw. Deze toestand bleef duren tot Ravels-Eel in 1896 een zelfstandige parochie werd en over een eigen priester kon beschikken (Koninklijk Besluit van 29 april 1896). De onderpastoor van Ravels, E.H.Voordeckers, werd de eerste pastoor van de nieuwe parochie St.-Adriaan in 1896.

Belangrijke kunstvoorwerpen in de St.-Adrianuskerk

- **Foto 1:** Altaar en retabel met reliëfs: vermenigvuldiging der broden en der vissen, Calvarie en Bruiloft te Kana: Jezus zegent het water, altaartafel met voorstelling "het Bloed van het Lam vloeit in een kelk", ca 1900, neogotisch, hout en steen

- **Foto 2:** Zij-altaar toegewijd aan O.L.Vrouw, retabel met beeld van O.L.Vrouw en reliëfs voorstellend "Boodschap van de engel Gabriël aan Maria" en "Maria bezoekt haar nicht Elisabeth", ca 1900, neogotisch, hout en steen

- **Foto 3:** Zijaltaar, toegewijd aan de Heilige Adrianus, retabel met beeld van de Heilige Adrianus en 2 reliëfs voorstellend "de Marteling van de Heilige Adrianus", ca 1900, neogotisch, hout en steen

- **Foto 4:** Communiebank ca 1900, neogotisch, eik. Deel links met voorstellingen: Ark van het Verbond, Jezusmonogram en Toonbroden

- **Foto 5:** Communiebank, ca 1900, neogotisch, eik. Deel rechts met Mannaregen, Lam Gods met wimpel en Hostiedragende kelk

- **Foto 6:** Kelk door Jan Baptist Verberckt, met Hollandse merken (1814-1831), en meesterteken V waarboven zes punten, zilver, hoogte: 24 cm

- **Foto 7:** Koorgestoelte, ca 1900, neogotisch, eik

- **Foto 8:** Preekstoel, ca 1900, neogotisch, eik

- **Foto 9:** Beeld van O.L.Vrouw met Kind, afkomstig van het zijaltaar, XVe eeuw, gerestaureerd en vernieuwd ca 1900, gepolychromeerd hout, hoogte 125 cm

- **Foto 10:** Beeld van de Heilige Adrianus, afkomstig van het zijaltaar, XVIIIe eeuw, gerestaureerd ca 1900, gepolychromeerd hout, hoogte 113 cm

Kapel en kerk

De eerste gegevens over dit bedehuis in het gehucht Eel zijn te vinden in een onuitgegeven oorkonde gedateerd twee november 1433. Waarschijnlijk hebben we in deze tijd nog te maken met een houten bouwwerk, want in 1614 werd de kapel heropgericht in steen. Vermoedelijk was in 1614 een herstelling van de kapel onvermijdelijk geworden want pastoor Adriaan Suys van Ravels schreef verder het volgende: "... door den turbolen tijd van de inlandtse oorlogen en de verlopinghe ende verwoestinghe der inwoonders van Ravels ..." Over de kapel vernemen we verder voor het einde van de vorige eeuw niets meer. Bij de inwoners van Ravels-Eel bestond reeds lange tijd het verlangen om een eigen parochiekerk te bezitten. Redenen hiervoor vermeldt secretaris Beyens in het

gemeenteraadsverslag van 6 juni 1894 waaruit we dan ook volgend fragment lichten: *"Aangezien dat hedendaags de kerk en kapel te klein zijn, waaruit volgt dat de inwoners 's zondags niet op behoorlijke wijze mis kunnen horen en zelfs in de kapel buiten moeten blijven, en dat daarbij de oprichting van twee parochies veel gemak zou bijbrengen voor al de inwoners."*

De gemeente steunde de bevolking, maar vond wel dat ingeval de oprichting van de nieuwe parochie in Ravels-Eel werkelijkheid werd, de oude kapel moest worden afgebroken. Later zou er dan een nieuwe kerk moeten worden gebouwd. De kapel kon immers niet dienen voor parochiale kerk, omdat ze te klein en versleten was. Bij Koninklijk Besluit van 29 april 1896 werd de parochie van St.-Adriaan opgericht en onderpastoor Voordeckers van Ravels werd de eerste pastoor van Ravels-Eel. Financieel gezien was de toestand van de gemeente niet opperbest. Het kwam zelfs zover, dat noodzakelijke herstellingswerken aan beide scholen werden uitgesteld, omdat de gemeenteraad van oordeel was dat eerst voorrang moest worden verleend aan de bouw van de kerk en de twee pastorieën van Eel en Ravels-Dorp.

Op 6 juli 1896 werd de scheidingslijn tussen de parochies van St.Servaas en St.Adriaan vastgelegd. Op 27 juli 1896 probeerde de gemeenteraad om de overheid te overtuigen van de noodzakelijkheid der geplande bouwwerken. Volgende redenen werden opgegeven: *"... en nu wordt daar 's zondags nog maar in iedere kerk ene mis gedaan. Dit is zeer moeilijk voor de inwoners der beide parochies die nu bijna allen 30 à 60 minuten ver moeten gaan. Alle 14 dagen is de Hoogmis in den Eel, velen moeten alsdan buiten blijven staan omdat de kerk te klein is, zij kunnen in den zomer geene behoorlijke mis hooren en zullen in den winter moeten thuis blijven. De gemeenteraad heeft besloten zoo haast mogelijk twee pastorieën te bouwen, ook zou er later eene nieuwe kerk moeten gebouwd worden in den Eel en de kerk Dorp eischt insgelijks herstelling. De gemeenteraad besloot in al de kosten ten hoogste 15.000 frank bij te dragen, opbrengst der oude pastorie inbegrepen. Die kosten werden alsdan geschat als volgt: bouwen eener kerk Eel 20.000 à 30.000 frank, voor de pas-*

torijen ieder 10.000 frank, grond bijbegrepen. Voor parochies van 400 à 500 inwoners waren zulke gebouwen voldoende, dit is ook het gevoel van de Eerw.Heeren Pastoors, welke verlangen dat er niet meerder kosten gemaakt worden". Aan de Kardinaal Aartsbisschop werden volgende redenen opgegeven voor de noodzakelijke bouw van de kerk: *"...de kerken van beide parochies zijn bijna 3000 meter van elkander verwijderd, de pastorie staat omtrent het midden en bijgevolg kan er 's zondags maar één mis gedaan worden in iedere kerk. Zulks is zeer moeilijk voor de inwoners, aangezien dat het merendeel der bevolking achter de kerken woont. Bijna allen moeten 30 à 60 minuten ver gaan om mis te kunnen horen. Alle 14 dagen is 's zondags de hoogmis in de kapel Eel. De plaats aldaar dienende voor het volk, bezet met stoelen en banken van de communiebank tot aan den toren is 11,5 meter lang en 5,5 meter breed, onder den toren is ze 3 meter op 2,20 meter, daarbij voegende het doxaal 5,5 x 2 meter, heeft men alles waar men kan staan of zitten. Men kan dus begrijpen dat die plaats veel te klein is voor de 2 parochies."* (Uit de brief aan de Kardinaal 2 november 1896).

Uiteindelijk onderzocht de heer Taeymans, provinciaal bouwmeester te Turnhout op 18 februari 1897 wat er in Ravels-Eel het beste zou kunnen gedaan worden *"...ten einde te onderzoeken of de grond, welke de gemeente is voornemens aan te kopen voor 't maken van kerkhof, kerk en pastorie daarvoor zou kunnen dienen. Den gemeenteraad is van gevoelen dat die werken zoo haast mogelijk zouden moeten gedaan worden, voornamelijk het maken van een kerkhof, aangezien dat thans de parochianen van St.-Adrianus Eel in de parochie van St.-Servatius moeten begraven worden en zulks zeer moeilijk en tevens zeer kostbaar is"*.

De kerk was voltooid in 1900 en ze werd door Kardinaal Goossens plechtig ingewijd op 6 oktober 1904. Jarenlang had de gemeenteraad tevergeefs getracht heidegronden te verkopen om haar aandeel te betalen in de bouw van kerk en pastorie en om haar slechte financiële toestand te verbeteren. De heide werd uiteindelijk slechts verkocht in 1904 aan de staat voor 95 frank per hectare (753 ha 15 a 30 ca).

Foto 1: Altaar en retabel

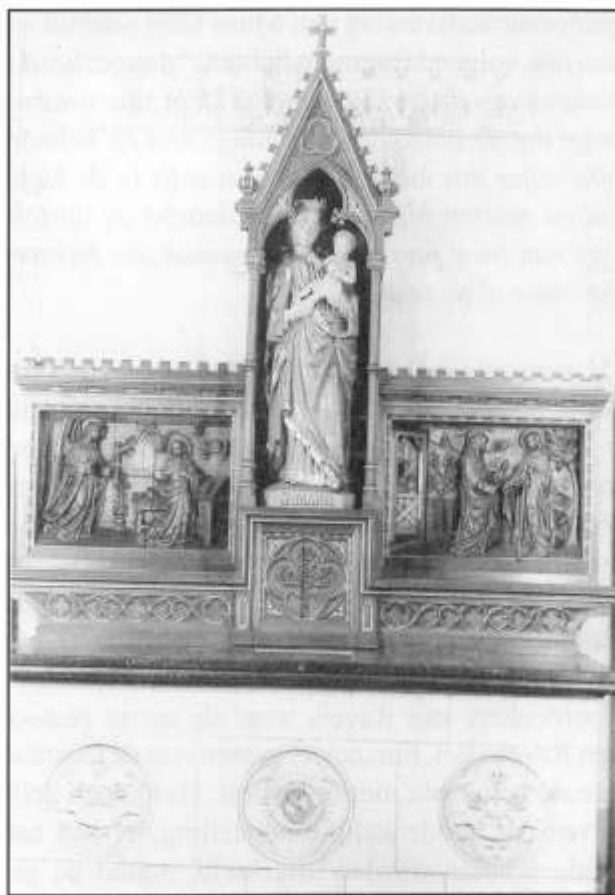

Foto 2: Zij-altaar toegewijd aan O.-L.-Vrouw

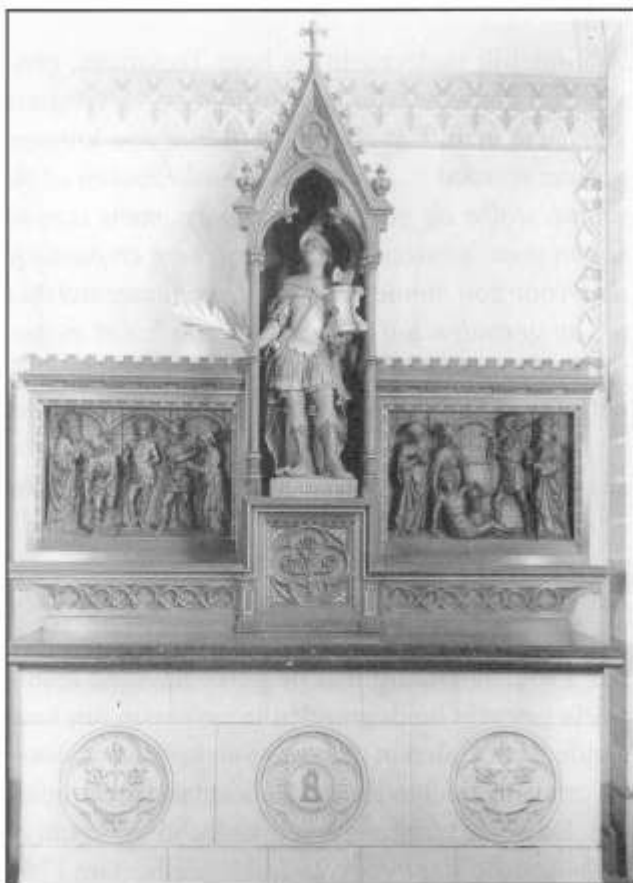

Foto 3: Zij-altaar, toegewijd aan de H. Adrianus

Foto 6: Kelk door Jan Baptist Verberckt (1814-1831)

Foto 4: Communiebank ca 1900, neogotisch, eik. Deel links met voorstellingen van de Ark van het Verbond, een Jezusmonogram en de Toonbroden

Foto 5: Communiebank ca. 1900, neogotisch, eik. Deel rechts met Mannaregen, het Lam Gods met wimpel en de hostiedragende kelk

Foto 7: Koorgestoelte, ca. 1900, neogotisch, eik

Foto 8: Preekstoel, ca. 1900, neogotisch, eik

Foto 9: Beeld van O.-L.-Vrouw met Kind (15e eeuw)

Foto 10: Beeld van de Heilige Adrianus (18e eeuw)

De St.-Adrianuskerk te Ravels-Eel

De familie Van Gorp te Poppel (15e-16e eeuw)

door Leo Adriaenssen

In het aan Gorp naburige Poppel wordt de familie Van Gorp al in de veertiende eeuw gezien¹. De oudste generaties van deze familie worden hier eerst behandeld, omdat straks, in de grote stamboom, er grote verwarring dreigt te ontstaan tussen verschillende clusters naamgenoten. In latere eeuwen blijft de familienaam Van Gorp nadrukkelijk aanwezig in Poppel en Weelde. Het nageslacht van deze tak leeft vermoedelijk tot heden door. De familie heeft toponymische sporen nagelaten in de beemd "*die Gorperijf*", vermeld sinds 1448² en thans kadastraal bekend als de Gorperijen. Rijt duidt op een sloot of waterloop. In de zeventiende eeuw was er ook het "*Goorpse broeck*", verklaard als broekland (moerassig, drassig land) dat tegen Gorp aanleunde³.

I. Jan Van Gorpe had twee zonen, wiens kleinkinderen in 1453 de weide "*die Boedonck*" in het Diessenbroek onder Hilvarenbeek verkochten voor 60 gouden petersgulden en 6 mud rogge Beekse maat⁴:

1. Wouter Jans van Gorpe⁵ is vermoedelijk identiek aan de in 1438 genoemde schepen van Hilvarenbeek, Wouter van Gorop, maar ook zijn gelijknamige zoon kan ermee zijn bedoeld⁶. Aan zijn broer Willem geloofde hij een erfpacht van 3 1/2 mud rogge Beekse maat uit "*dat Hoefkens broeck, gelegen tusschen den neuen dyck ende dat leengoet Willems van den Aa*", strekkende van de gemeynt tot de Rovertse akker, tussen Back Berthout en Jan Geryts wilneer zoen van Gorp⁷. Wouters kinderen waren:

A. Aleyt Wouters van Gorp, gehuwd met Jan Myss van der Byest⁸, schepen van Hilvarenbeek en Diessen in 1461 en 1470⁹. In een Tongerloos cijnsboek wordt melding gemaakt van Aleyt, vrouw van Mijs Weeldmans sone in Goerle, die aan het einde van de vijftiende eeuw gegoed was "*supra Papenweech*" en in haar cijnsplicht werd opgevolgd door Goyart Jan Gerits van Gorp¹⁰. Jan Mys zat in 1452 in een tweede huwelijk met Lysbeth Jans van der Westerwyck¹¹. De kinderen van Jan Myss en Aleyt van Gorop waren de ouders van

Jan Jan Myss van der Byest¹², die in 1452 huwde met Heylwich Henrick Claes Zeelstman¹³, die was gegoed te Oerle¹⁴. Vermoedelijk heeft het paar daar gewoond. In 1484 stond hij als Jan Amys van der Biest geboekt als leenman van zeven percelen land te Gorp, te weten¹⁵:

- een 14 lopenzaad grote beemd ter plaatse "*dat Loerenbroeck*" onder Hilvarenbeek, "*wert wesende*" 2 1/2 mud rogge

- erf "*dat Troel*", 14 lopen groot, gelegen "*inde Loes acker*", waard 2 1/2 mud

- erf "*dat Bochtken*" terzelfder plaats, 3 lopenzaad groot, 8 lopen waard

- erf "*den Kerckpat*" terzelfder plaats, 1 lopenzaad groot en 4 lopen rogge waard

- "*den Venecker*" terzelfder plaats, 6 lopen groot, 18 lopen waard

- een huizing met de timmering terzelfder plaatse, groot 9 lopenzaad en 1 1/2 mud rogge waard

Twee kinderen van Jan Jans Mys trouwden met kinderen van Gherit Jan Ghenen van Gorp, die volgt onder V-b van de hoofdstamboom

B. Wouter Wouters van Gorp¹⁶ ontving in 1431 van Hubrecht Herman Wyten een erfpacht van 8 lopen rogge¹⁷. In 1469, toen Gerit Back zijn Gorpse cijnsgoederen verkocht aan Gerit Jan Ghenen van Gorop, beloofde de verkoper de koper schadeloos te houden als Wouter Wouters van Gorp, Wouter Jan Ghenen van Gorp en Jan Sledden bezwaren zouden indienen¹⁸. Wouter is kinderloos overleden, dat doet althans een Hilvarenbeekse schepenbrief uit 1506 vermoeden, waarin zijn achternicht Kathelyn Jan Jan Mys een deel van zijn erfgoederen blijkt te bezitten¹⁹.

C. Jan Wouters van Gorp compareerde in 1464 samen met zijn broer Jan en met de zonen van Jan Gerits van Gorop voor schepenen van Den Bosch inzake Rielse bezittingen²⁰.

2. Willem Jans van Gorop, volgt onder II

II. Willem Jans van Gorop²¹, had de drie volgende kinderen²². Willem van Gorop was in 1368, 1410 en 1417 cijnsplichtig uit "*Joel goet van Marle*" te Weelde, deze cijns werd in 1442 gegolden door Wouter Willems van Gorop²³. Aangezien Willem naar schatting rond 1400 is geboren, is de identifi-

catie van de cijnsghelder uit 1368-1417 met Willem Jans van Gorop problematisch.

1. Wouter Willems van Gorop²⁴ verkocht in 1448 aan Jan Jan Jueten (ex matre Lysbeth Jan Wynen van Gorop) de helft van een beemd te Breheze onder Hilvarenbeek²⁵. Van zijn kinderen is bekend: A. Jan Wouters van Gorop, cijnsplichtig uit onderpanden "*opte Scive*" te Bedaf onder Poppel²⁶
2. Jan Willems van Gorop, volgt onder III
3. Hadewyck Willems van Gorop²⁷, trouwde met Jan Gerit Luten²⁸

Een mogelijk vierde kind van Willem van Gorop was:

4. Lodewyck Willems van Gorop. Hij zag in 1467 af van naasting van een erf te Poppel, dat was verkocht door Ghysbrecht Dierick Gollen²⁹

III. Jan Willems Van Gorop bezat een huis en tuin te Maarle onder Poppel, waaruit hij aan de hertog een cijns afdroeg³⁰. In het cijnsboek van 1466 wordt hij bovendien aangeslagen voor "*toet te Bondaf, geheten de Sriecken, nort opten loop, oost de vroente*", ook onder Poppel gelegen³¹. Bij Luytgaert Jan Jan Scellekens was hij vader van³²:

1. Luytgaert Jan Willems van Gorop, gehuwd met Adriaen Pauwels. Hun dochter Kathelyn Adriaen Pauwels trouwde met Jan Henricx Sledden³³.
2. Goossen Jans van Gorpe³⁴ erfde van zijn vader een in 1436 aan hem uitgegeven uitvang van 1 bunder uit de gemeint van Hilvarenbeek, "*sito in die Meere prope Maerle*"³⁵. Hij trouwde met Elisabeth en had vijf kinderen, van wie er twee met name bekend zijn³⁶:

A. Jan Goessens van Gorop. Zijn kinderen hadden blijkens het hertogelijke cijnsboek van 1514 bezittingen te Poppel onder Maarle en "*opten Gheylacker*" in welke laatste bezitting zij werden opgevolgd door Jan van Trier³⁷. Hij was de vader van Goessen Jans van Gorop, wiens kinderen (met name zijn Machiel en Henrick bekend) in 1514 gegoed waren in de herdgang Maarle³⁸.

B. Peter Goossens van Gorop³⁹

3. Willem Janssen van Gorop trouwde minstens twee keer⁴⁰, had een dochter en misschien ook nog twee zonen:

A. Luytgart Willems van Gorop, betaalde in 1514 cijns aan de hertog "*op huys hof te Maerle, oest aende Broeckstrate*", welke bezitting door verkoop of erfenis later aan Peter van Raek Aerts kwam⁴¹

B. Adriaen Willems van Gorop wordt vermeld in verschillende cijnsboeken⁴² en was misschien de vader van Adriaen Adriaenssen van Goorop die omstreeks 1550 "*aende Strate*" onder Poppel een huis en land bezat⁴³.

C. Willem Willems van Gorop, omstreeks 1485 gegoed "*op half de oude Bucht*" onder Poppel⁴⁴. Hij komt in aanmerking voor het stamhouderschap van de Reuselse tak⁴⁵.

4. Ydeken Jansen van Gorop

5. Jan Jans van Gorop⁴⁶

¹ M. Vermeeren. Poppel Toen en Nu. Poppel, 1997, Deel III, blz. 22 en 23

² GAH, R1218, folio 291: 8 augustus 1448

³ M. Vermeeren. Poppel Toen en Nu. Poppel, 1997, Deel IV, blz. 148

⁴ GAH, R1223, folio 88v: 20 juni 1453, folio 142: 20 juni 1453

⁵ GAH, R1193, folio 309v: 8 februari 1423, R1210, folio 70v: 12 mei 1440. ARAB. Rekenkamer 45073, folio 133

⁶ RHCT, Hilvarenbeek R51, folio 261v: 17 april 1438

⁷ GAH, R1332, folio 122: 24 februari 1540

⁸ GAH, R1223, folio 90v: 28 juni 1453

⁹ RHCT, AAT, Charterverzameling 2008, 13 februari 1461. Hilvarenbeek R24, folio 92: 8 februari 1470

¹⁰ AAT, sectie II-339, dl. 1, folio CLXXXIV

¹¹ GAH, R1222, folio 296v: 22 april 1452

¹² ARAB. Rekenkamer 45073, folio 133. Rekenkamer 45074, folio CCLXXIIIv. RANB, RRG 140, folios XXXIX en LII. GAH, R1251, folio 496, 1480/1481

¹³ GAH, R1222, folio 296: 22 april 1452

¹⁴ RANB, RRG 153A, folio CLXXX

¹⁵ ARAB. Familiearchief de Merode de Westerloo, Lej.F909, *Rescriptie vanden leenen die men houdende is te leen van mijnen joncker van Merode inde herlicheit van Hilvarenbeek ende daer ontrent geleghen*, 1484

¹⁶ GAH, R1223, folio 243: 30 oktober 1452, R1233, folio 180v: 7 juni 1464, folio 202: 2 mei 1464, R1235, folio 211: 10 februari 1466

¹⁷ RHCT, Hilvarenbeek R35, folio 147, *opten jaersavant* 1431

¹⁸ GAH, R1238, folio 14v: 31 januari 1469 nieuwe stijl

¹⁹ RHCT, Tilburg R883, inventaris van de boedelpapieren van Kathelyn Jan Jan Mys, 1561: de schepenbrief is gedateerd 11 februari 1506.

Vergelijk ARAB. Rekenkamer 45079, folio CCCXII

²⁰ GAH, R1233 folio 180v: 7 juni 1464

²¹ GAH, R1207, folio 294: 21 juni 1437, R1332, folio 122: 24 februari 1540

²² GAH, R1223, folio 88v: 20 juni 1453

²³ M. Vermeeren. Poppel Toen en Nu. Poppel, 1997, Deel III, blz. 22, 27, 32

²⁴ GAH, R1218, folio 424: 17 juni 1448

²⁵ GAH, R1218, folio 278: 17 juni 1448

²⁶ ARAB. Rekenkamer 45026, folio CXXXIIIv

²⁷ GAH, R1223, folio 88v: 20 juni 1453

²⁸ In 1471 blijkt Jan Mathys Bartholomeuss te zijn getrouwd met Dingen, voordochter van wijlen Jan Gerit Luyten bij Elizabeth, maar onbekend is of het om dezelfde Luyten handelt (RHCT, Moergestel R45, folio 55, *op Sinte Sebastiaens dach anno XV ende LXXI stilo Leodiensis*). Vgl. RANB, RRG 202, folio CXLIII

²⁹ GAH, R1436 folio 190: 5 maart 1467

³⁰ ARAB. Rekenkamer 45026, folio CXXXVII

³¹ ARAB. Rekenkamer 45026, folio CXXXV

³² ARAB. Rekenkamer 45028, folio XCVIv

³³ GAH, R1332, folio 122: 24 februari 1540

³⁴ GAH, R1234, folio 179: 29 mei 1465

³⁵ ARAB. Rekenkamer 45074, folio CCLXXXIV

³⁶ Een derde was misschien Adriaen, maar deze in ARAB. Rekenkamer 45026, folio CXXXv genoemde Van Gorop kan ook een zoon zijn geweest

van Goossens broer Willem. Meer in aanmerking komt Henricus Goswini van Gorp, voor wie en wiens vrouw Elisabeth aan het einde van de zeventiende eeuw te Poppel een jaargetijde werd gevierd (Kerkarchief Poppel 50 "Register ofte handboek van pastoor Alipius van Veen" folio 11).

³⁷ ARAB, Rekenkamer 45028, folio XCIII en CV

³⁸ ARAB, Rekenkamer 45028, folio XCIIIv

³⁹ ARAB, Rekenkamer 45026, folio CXXXv

⁴⁰ ARAB, Rekenkamer 45028, folio XCv

⁴¹ ARAB, Rekenkamer 45028, folio XCIII

⁴² ARAB, Familiearchief d'Ursel, L1500, folio 1v. Rekenkamer 45026, folio CXIX. RANB, Familiearchief Van den Bogaerde van Terbrugge 1477, folio 1v

⁴³ ARAB, Rekenkamer 45028, folio LXXXVIIv

⁴⁴ ARAB, Rekenkamer 45026, folio CXVI

⁴⁵ In 1562 verkocht Jacob Willems van Gorop te Poppel een erfpacht (RAA, Poppel Gemeentearchief 38bis, folio 15: 30 januari 1562)

⁴⁶ ARAB, Rekenkamer 45026, folio CXXXIIIv

De Postelse Hoeve te Poppel

door Marc Vermeeren

Abdijhoeve

In de 14e eeuw (vermoedelijk omstreeks 1340), bouwde of verwierf de abdij van Postel een grote boerderij in de Poppelse Groenstraat (= huidige Krommendijk waar momenteel de familie Herman Cooremans-Van Beurden woont) die vanaf dan "De Postelse Hoeve" werd genoemd.

Verspreid over de Kempische zandgronden bezat deze abdij van Postel (in Poppel meestal "*Het Godtshuys van Postele*" genoemd) vele abdijhoeven waarvan er in de 17e en 18e eeuw verschillende werden verkocht. Deze in de loop der eeuwen door aankoop of schenking verkregen boerderijen werden verpacht volgens een stelsel dat de naam "*halfwinning*" droeg en de gebruikelijke pachttermijn voor de hoeven was zes jaar ingaande omstreeks half maart. Het vee was meestal voor de helft van de abdij en de inkomsten werden jaarlijks in der minnen verdeeld. Aankopen kwamen ook ten laste van beide partijen en ze werden betaald uit een gezamenlijk bijeengebrachte som.

De pacht bestond uit een vastgestelde som geld "*proelivium*" of "*voorlijf*" genoemd en ook uit een verplichte levering van een aantal vastgestelde goederen in natura zoals graan, was, schapen, kaas, boter en vis. Contactpersoon tussen de pachters van de abdijhoeven en de abdij was de provisor. In het rijke Poppelse kerkarchief dat momenteel wordt beheerd door de Heemkundekring Nicolaus Poppelius bevindt zich een zeer interessant pachtcontract uit 1792 waarin we kunnen lezen onder welke voorwaarden Gerardus De Jongh en zijn vrouw Cornelia Dekkers de "Postelse Hoeve" in

Poppel voor zes jaar huren met ingang van half maart 1793. De Postelse Hoeve die ook wel eens als "De Reynt" wordt aangeduid werd tijdens de Franse Revolutie door de Franse bezetter verbeurd verklaard en op 29 januari 1795 openbaar verkocht. De pachthoeve bestond toen uit vier bunders

Op Tuesday den 17 December des jaers Duyghat, verkenndet twee en negentig des Reint van een: Hier aantekeut Meulmanst Provisor verkenndet door den heer windigstien heer Joannes Schoofst Reint van Abbe van Postel, in presentie van Getuigen hier naar gesamt, in een ter spieghel vubeght en gesamt, tekenst te hebben een Gevonden De Jongh en Cornelia Dekkers zijn huyshouders, die wille hier present bekennen een: Blantstijp telst in een en pacht te accepteren en te verken den Reint huyshouders tot Poppel de Abbe van Postel (Gevondenst met alle de annone goederen en landingen, gelijck de telst aente van de voorname) Reintst wordt gesamt en gebeght, dat voor eenen termijn van sed jaers, doch niet vyf te konnen schieden die van pachtst gheven Reint in dat sed pacht ingang eenen ter half maent vubeght verkenndet sig en negentig en ingentig te half maent Duyghat verkenndet negen en negentig, op windstien en veerendertig, ald. Vubeght. Ten lasten zullen de Reintst deden termijn van sig van alle lasten, sed dat den landvindingen hier van pachtst, of d' Abbe van Postel in staat van alle lasten en d' Reint huyshouders, sed nochtant, dat de Reintst de telst lasten van d' Abbe zullen moeten verkenst op woening van huyshouders pachtstingen, van welk vubeght of beteling de Reintst alle jaers op den dag van afrekening zal geboonden zijn behoortstijp quittance te konnen een den heer: hier verpachtst, zullen de Reintst huyshouders vubeghtst geld niet mogen en beteling binguen. Ten lasten zullen de Reintst gheboonden zijn alle jaers naar den eerste woening huyshouders pachtstingen prompt te betelen, en te konnen afrekening op den eerste woening naar den feestdag van Sint Martin in Notember, vubeghtst dat de eerste beteling van d' Reintst verpachtsting moeten gheboonden op den eerste woening van Sint Martin in t jaer 1794.

Pachtcontract uit 1792

De Postelse Hoeve in de Krommendijk anno 1897

en 75 roeden bouwland en drie bunders en 15 roeden weiland.

Familie Cooremans

De Postelse Hoeve werd in 1891 voor 1900 frank verkocht aan Adrianus Cooremans (°Chaaam 25/12/1849-†Poppel 3/7/1916, zoon van Michiel Cooremans en Cornelia Oninx).

Hij huwde te Poppel op 3/1/1876 in eerste echt met de mutsenmaakster Maria Catharina Van Erven (°Poppel 9/4/1842, †Poppel 3/11/1884, dochter van Adrianus Van Erven en Dorothea Maria Hulselmans). Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: 1. Joannes Adrianus °Poppel 12/11/1879, †Poppel 14/11/1879, 2. Maria Dorothea °Poppel 1/11/1876, 3. doodgeboren kind 21/11/1880, 4. doodgeboren kind 30/1/1883, 5. doodgeboren kind 2/11/1884.

Na de dood van Maria Catharina Van Erven huwde Adrianus Cooremans te Poppel op 24/8/1885 in tweede echt met Joanna Woestenburg (°Goirle 8/8/1852-†Poppel 2/7/1927, dochter van Gerardus Woestenburg en Petronella Schellekens). Dit echtpaar had de volgende kinderen: 1. Victor Gerardus geboren te Poppel 18/3/1887, 2. Joannes Cornelis geboren te Poppel 3/2/1889, 3. Theodorus Gustaaf geboren te Poppel 18/6/1891, 4. Leonia Dymphna

geboren te Poppel 19/8/1893, 5. Petrus Josephus geboren te Poppel 4/5/1896.

Adrianus Cooremans was knecht op de windmolen in Chaam (Nederland) en had reeds in 1882 een stenen windmolen opgericht even buiten de dorpskom aan de Tilburgseweg. Vanaf die datum diende de Postelse Hoeve dus als molenhuis en dat bleef ook zo toen zijn zoon Cornelius Cooremans (°Poppel 3/2/1889-†Poppel 8/2/1978), gehuwd met Catharina Peeraer (°Vosselaar 15/2/1896-†Arendonk 27/5/1974) de maalderij overnam.

In de jaren vijftig werd de hoeve gesloopt en werd er door Jos Cooremans (°Poppel 21/9/1934) (zoon van Kees Cooremans) en zijn echtgenote Maria Verstraelen (°Merksplas 24/7/1932-†Turnhout 27/2/1995) een nieuwe woning met magazijn gebouwd waar ook de nodige ruimte werd voorzien voor een kleine winkel.

Ondertussen heeft hun zoon Herman Cooremans (°27/5/1958) (de vierde generatie!) met zijn vrouw Lieve Van Beurden (°21/4/1968) de zaak overgenomen. Ongetwijfeld was deze pachthoeve de mooiste boerderij in het Janhageldorp en kon zij bogen op een geschiedenis van meer dan 650 jaar.

Pachters

De pachters van de Postelse Hoeve werden te Poppel "Postelaar" genoemd, bijvoorbeeld "Lenaert de Postelaar" (= pachter Lenaert Boex). Gekende pachters waren Henrick Oppens in 1422, Herman Hermanssone van Hulsel in 1428, in 1456 Henricken en Janne sine soon, Willeme Jan Lambrechts Hermanssone in 1548, Lenaert Jacobs Boex in 1704, Jan de Jong in 1753, Gerardus de Jongh met zijn vrouw Cornelia Dekkers in 1773 t/m 1792 en Henricus de Jongh in 1796.

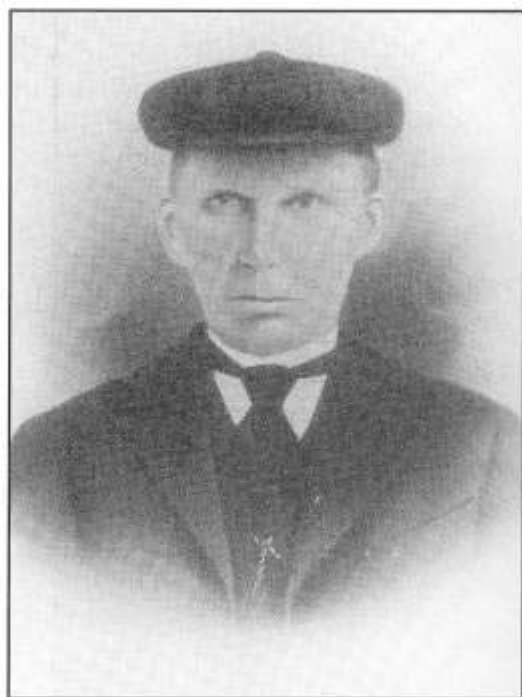
De verhuring van de Postelse Hoeve in 1792 aan Gerardus De Jongh en Cornelia Dekkers

Op heden den 17 december des jaers duyzent zeventhondert twee en negentig zoo bekend den Eerw. Heer Norbertus Meulemans Proviseur volmachtigd door den Eerweerde Joannes Staessens prelaat der abdije van Postel, in presentie der getuygen hier naer genoemd en hier toe specialijk verzogt en geroepen, verhuert te hebben aan Gerardus De Jongh en Cornelia Dekkers zijn huysvrouw, de welke hier present bekenen ende onder solemnele stipendatie in huer en pacht te accepteren en te aanveerden zekere hoeve gelegen tot Poppel de abdije van Postel competerende,

met alle de annexe goederen en landerijen, gelijk de zelve actueel door de voornoemde pachters wordt bewoont en gebruyckt en dat voor eenen termijn van ses jaeren, doch met drij te kunnen scheijden, die van partijen gelieven zal en zal deze pacht ingang nemen te half meert 1793 en eyndigen te half meert 1799, op conditien en voorwaerden als volgt.

Ten eersten zullen de pachters dezen termijn vrij zijn van alle lasten zoo den eerweerdigen heer verpachter, of d'abdije van Postel in staet voor alle lasten uyt deze hoeve gaende, zoo nochtans dat de pachters de zelve lasten voor d'abdije zullen moeten verschieten op korting van hunne pachtpenningen, van welk verschot of betaeling de pachters alle jaeren op den dag van afrekening zullen gehouden zijn behoorelijke quittantie te tonen aan den Eerw. Heer verpachte zullende anders hun verschote geld niet mogen in rekening brengen.

Ten tweeden zullen de pachters gehouden zijn alle jaeren naar den eersten vervaldag hunne pachtpenningen prompt te betaalen, en te komen afrekenen op den eersten maandag naer den feestdag van Sinte Marten in November, vervolgens zal de eerste betaling van deze verpachting moeten geschieden op den eersten maandag naer Sinte

Adrianus Cooremans

Huwelijksfoto van Cornelius Cooremans en Catharina Peeraer

Marten in 't jaer 1794.

Ten derden zullen de pachters naer den eersten vervaldagh aen en in d'abdije van Postel moeten voor pachtpenningen betaelen twee en veertig patacons, den patacon gerekent ses en vijftig stuyvers en andere specien naer advenant.

Ten vierden reserveert d'abdije aen zig alle eijke en heuke boomen andere opgaende boomen als essen, elsen, willigen, populier enz: zijn en blijven tot gerief en gebruycke van de pachters, mits altijd een jonge poot te planten in de plaats, alwaer zij eenen boom komen uyt te doen.

Ten vijften alle het schaerhout op de gronden van de hoeve staende is tot gerief en dispositie van de pachters, zoo nochtans dat zij geen minder mogen kappen als vijf jaeren oud.

Ten sesden alle reparatien en vernieuwingen aen huysing, schuer, stallingen, schobben en zoo voorts zullen alleenlijk afhangen van het oordeel van den eerweerdigsten heer prelaat of van zijne proviseur, zoo dat de pachters geene reparatie zullen mogen doen zonder voorafgaande permissie van den

eerweerdigsten heer prelaat of zijnen proviseur.

Ten zevensten, als deze pachters enige reparatie of vernieuwing met voorafgaande permissie van d'abdije gedaen hebben, zoo zullen zij op voornoemden dag van betaeling alle hunne verschotten moeten inbrengen benefens de quittantien der werklieden van wegens hunne daghueren, leverantien, enz.

Ten achtsten zullen de pachters alle materialen tot het nieuw werk, als ook tot groote en klijne reparatie noodig, die binnen de limieten van Poppel te haelen zijn, op hun kosten moeten haelen en bijvaeren, maer zal hun voor iederen dag van d'abdije betaelt worden vijf schellingen.

Ten negensten zullen de pachters geen ongewoone servitueten van wegen of andersins gedoogen, en zullen gehouden zijn alle waterloopen, tuynen en grachten enz. behoorlijk te vaegen en te onderhouden op hun eyge kosten.

Ten thienden zullen de pachters of iemand van hun huysgezin geen vettigheid, mest oft asschen geduerende hunnen termijn op de hoeve gemaect,

De Postele Hoeve vlak voor de afbraak, het linkerdeel van de hoeve is reeds afgebroken en vervangen door een magazijn

Firma Herman Cooremans-Van Beurden (17 september 2004)

op andere, als op abdij gronden mogen voeren, weggeven of verkopen op pene van huerbreuk, maer zullen gehouden zijn het land, grocs of weyde daer mede behoorlijk te mesten.

Ten elfsten de pachters zullen gehouden zijn van 't beginsel hunnen pacht behoorelijk en genoegsaem vee op de hoeve te hebben, om alles wel te kunnen mesten.

Ten twaelfsten, zullen de pachters op hun eyge kosten gehouden zijn te koopen, te maeken en te onderhouden alles wat op de hoef tot hun gebruyck, gerief en gemak nodig is.

Ten derthienden zullen de pachters de stallen en schaepskoeyen niet diep mogen uytleegeen op dat de gebouw geen schaede lijden, of anders zullen zij de zelve moeten ophoogen op hunne eyge kosten.

Ten vierthienden de pachters en alle hunne kinderen en domestieken zullen gehouden zijn goede toezigt te draegen voor vuer en licht, en is 't dat er door hun onachtsaemheyd aen de hoeve eenige schaede geschiet, sal de reparatie van de schaede zijn tot last van de pachters.

Ten vijfthienden zullen de pachters het laeste jaer van hunnen termijn ingeval zij van de hoeve willen scheyden gehouden zijn de zelve een maend voor bamis op te zeggen, gelijk ook den Eerw. heer verpachter zig verplicht de hoeve een maend voor Bamis op te zeggen, ingeval hij den pachter wilt doen verhuysen, dit niet geschiet sijnde, zal de hoeve als ingehuert aenzien en gehouden worden.

Ten sesthienden zullen de pachters van de hoeve scheydende moeten laeten vier zillen of een bunder ledig land voor den opkomenden pachter.

Ten zeventhienden tot meerder naekomen en securiteyt van de voorschreve huurcedulle in alle haere punten en clauseulen, zoo verbinden de pachters hunne persoonen en goederen hebbende en verkrijgende ten bedwank van alle hoven en, en speciaaljk den edelen en souvrijnen Raed van Brabant binnen Brussel, tevreden zijnde in den inhoudt dezer vrijwillig te laeten condemnieren bij den voorschreven raede en schepenen van Poppel, constituerende ten dien eynde de respective Procureurs voor gemelden raede en ... zoo om de condemnatie te verzoeken, als daer in te consenteren en beloven voor goed en van waarde te houden, het gene bij de voorschreve procureurs zal worden gedaen en verrigt onder verbandt als boven. Tot bevesting

der waerheid van 't gene voorschreven is, hebben partijen wederzijds in presentie van de ondergeschreeve getuygen binnen Postel daer toe specialijk verzogt en geroepen, dit onderteekent ten dage en jaere als boven.

Norbertus Meulemans, provisor

G. De Jongh

Cornelia Dekkers

De "Postelse hoeve" komt als plaatsnaam voor in de volgende archiefstukken

Tgoetshuys van Postele opte hoeve cum pt. gel. oest aende groene strate (Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 45026 1466), Die hoeff van Postel lant geleghen bij den huysacker (G.A.P.90 16e

eeuw), uyt den medekens acker groot 54 roeden gelegen achter de Postelsche houe oost Wijnant Jan Huberghs, zuyt Hubert Bruren, west een ackerstratien en noort sijn selven (K.A.P.106 folio 139 18e eeuw), Lambrecht Adriaenssen hoevenaer van Postel in 1657, Postelhoef Joes De Jongh ex Goirle cum Francisca Hendrickx, Jan Van Huysen uyt sekere erve groot 57 roeden, ghelegen achter de Postelsche houe (K.A.P.105 folio 84 18e eeuw), Jacobus Van Aelst gelde in het jaar 1736 uyt den Medekensakker gelegen agter de Postelsche Hoeve west zeker akkerstraatje (K.A.P.108 1817), van het parceil aen de Postel Hoeve (K.A.P.87 27/7/1833), geldt uit den Medekensakker gelegen achter de Postelsche hoeve (K.A.P.109 1849).

De ongekroonde martelaar, een roman uit onze streek (1)

door Sooi Huybs

Sooi Huybs is een geboren en getogen Ravelsenaar. Hij is van huis uit sterk streekgebonden en laat daar zijn fantasie graag op los. Die bezetenheid zette hem aan het schrijven, weliswaar met de middelen waarover hij beschikte. Hij schreef zelfs een heel verhaal op, een roman zou je kunnen zeggen. Omdat het zich afspeelt in zijn vertrouwde Kempense omgeving hebben wij besloten om er een paar artikels aan te wijden in ons tijdschrift. Wij zullen daarbij zijn taalgebruik zo sterk mogelijk proberen te respecteren. De mensen over wie het gaat, zijn louter fictief. De namen hebben dus niets te maken met de eerdere of huidige bewoners van onze streek. Het is wel een droevig verhaal, maar het stemt tot nadenken.

Om u een idee te geven van de schrijfstijl van Sooi nemen wij hieronder het openingshoofdstukje van zijn verhaal over, zoals hij het vertelt. Daarna zullen wij in een volgende aflevering het verdere verloop, ook weer zoveel mogelijk met zijn eigen woorden, samenvatten en besluiten met alweer een stukje tekst van Sooi zelf.

Laurent Woestenburg

Het was een mooie lenteavond. De zon stuurde haar late stralen over de velden. Boer Neel Verstraeten had zijn laatste zomergraan gezaaid. De jongste tijd had hij hard moeten werken, maar nu was hij zeer tevreden dat alles voltooid was. Met paard en gespan keerde hij huiswaarts. Toen hij zijn paard op stal zette, hadden moeder de vrouw Katrien en dochter Mia het werk in de veestal al beëindigd. Nu dat allemaal achter de rug was, ging boer Verstraeten zich wat wassen en andere kledij 'aanschieten'. Het was nu immers tijd voor het avondmaal. Met z'n vijven zaten ze aan tafel: vader Neel, moeder Katrien, de oudste zoon Jan, de dochter Mia en de kleine Dolf.

Jan was in de loop van de middag van het seminarie met paasvakantie thuisgekomen. Verleden jaar had hij het aan zijn ouders gezegd: "Vader en moeder, ik wil missionaris worden".

Vader had daarop geantwoord: "Ik had u anders thuis best kunnen gebruiken. Maar allez, als dat uw roeping is, word dan priester. Ik vind het wel een heel grote eer een priester in de familie te hebben.. Het zware werk zal ik zelf nog wel geruime tijd aankunnen. En daarbij, ons Mia wordt al wat ouder en sterker. Ze zal mij wel helpen op de boerderij, samen met ons moeder." Ook moe-

Sooi Huybs, auteur van "De ongekroonde Martelaar", een roman uit onze streek

der was fier op haar brave zoon Jan die voor priester wilde studeren.

Dochter Mia was zeer behulpzaam en hielp moeder thuis en op de boerderij. Zij deed al wat er te doen was: wassen, schuren, de beesten verzorgen en zo meer. Ook op het veld hielp zij haar vader. Er hing echter een schaduw over het huisgezin. De kleine Dolf die negen jaar oud was, had een ongeneeslijke ziekte. Drie jaar geleden was hij aangetast door een zware longontsteking. Bij de eerste verschijnselen zei de dokter: "Ik zal hem goed verzorgen. De ziekte is niet van ernstige aard. Hij zal gauw beter zijn. Na drie dagen kan hij al genezen zijn." De dokter vergiste zich echter. Ook de nieren geraakten aangetast en Dolfs ziekte werd ernstig en zorgwekkend. Twee jaar lang worstelde hij met de dood.

Vele dagen en nachten moesten zijn ouders blijven waken bij zijn ziekbed. Dikwijls zegden zij dan tegen elkaar: "Wat zal het worden? Zal hij erdoor komen?" Moeder zei dan wel eens wendend: "Ik vrees dat hij er morgen niet meer zal zijn". Maar vader troostte haar dan met de woorden: "Katrien, er is nog altijd hoop. Het kan allemaal nog meevallen." Hij meende dat wel niet,

maar hij wilde zijn vrouw moed inspreken en moest zich sterk houden om niet in tranen los te barsten.

De dokter kwam dikwijls om de kleine te onderzoeken en te verzorgen. Eindelijk trad er beterschap op. Hij vertrouwde de ouders toe: "De jongen zal nog volledig genezen. Zijn gezondheid kan nog tamelijk goed worden, maar ik vrees dat zijn ziekte wel sporen kan nalaten." Vooral hierover waren zijn ouders zeer bezorgd. Zij maakten zich de bedenking "Wat gaat er met ons Dolfke gebeuren als wij er niet meer zijn en als ons Mia getrouwd en onze Jan naar de missie vertrokken zullen zijn? Als hij maar niet werkonbekwaam blijft."

Zij zaten aan tafel voor het eten als deze gedachten weer door hun hoofd speelden. Plots werd er op de deur geklopt. Het was de dokter om Dolf nog eens grondig te onderzoeken. Hij haalde zijn apparaat boven en luisterde naar de longen en onderzocht de nieren. "Hij is bijna genezen. Zijn longen en nieren zijn nog wel aangetast, maar hij verbetert goed," zei de dokter. "Als het weer goed is, mag hij al eens buiten gaan, maar u moet er wel op letten dat hij niet in de koude, regen of wind gaat lopen. Als hij in dezelfde ziekte zou hervallen, dan zou dat fataal kunnen zijn." waar-schuwde de dokter hen. Vader en moeder waren al blij dat hij veel beter was.

's Anderendaags was het Pasen. De radio had goed weer voorspeld. Dolf mocht mee naar de mis gaan. De dokter had gezegd, dat de frisse morgenlucht hem goed zou doen. Boer Neel beloofde de dokter de volgende week te komen betalen. Ondertussen was de rekening hoog opgelopen en moest Neel lang werken om de kosten terug te verdienen. Wat was kleine Dolf blij dat hij mee naar de mis mocht gaan, want hij had al zo lang binnen moeten blijven. Hij verlangde ook naar de vrije natuur.

De volgende dag was Dolf al vroeg wakker. Zeer fier stapte hij met vader en moeder in de zachte lentemorgen naar de mis. In de kerk vielen hem de mooie beelden, de priester in wit gewaad en de vele schoon geklede mensen op. Hij hoorde het orgel spelen en de zangers zingen. Hij vond het

zo wonderlijk en schoon. "Wat hebben die mensen toch veel geluk, dat zij niet binnen moeten blijven maar wel overal naartoe kunnen gaan" mijmerde Dolfke. Vader was daarover verbaasd en beloofde hem dat hij 's namiddags mocht meegaan naar het Dorp. Daar zou de fanfare spelen. En inderdaad, die namiddag ging hij met vader naar de feestplaats in het dorp. Daar zagen zij de wapperende vlaggen, de spelende muzikanten, de

trommelaars en de nieuwsgierige menigte. Dolfke waande zich wel in het paradijs. Zo'n instrument zou hij ook wel graag krijgen. Vader beloofde hem er een te geven het volgend jaar en hem muzieklessen te laten volgen, maar "eerst goed uw best doen op school en braaf zijn" zei Neel. Dolfke vond het nog wel lang wachten, maar was toch blij dat hij muzikant mocht worden. (Wordt vervolgd)

Kwartierstaat van Alfons Vermeeren en Amelia Verhoeven

door Marc Vermeeren

Mijn grootouders Fons Vermeeren en Amelie Verhoeven woonden na hun huwelijk (4 mei 1927) te Weelde in de Torenstraat, maar het echtpaar verhuisde enkele jaren later naar de Singelstraat (vroeger Bakstraat genoemd). Grootvader was bouwvakker en grootmoeder had haar handen meer dan vol met de 8 kinderen die allemaal te Weelde werden geboren. Dat waren:

1. Jozef Vermeeren, geboren te Weelde 22/3/1929 (gehuwd met Joanna Backx),
2. Henricus Vermeeren, geboren te Weelde 5/8/1931 (gehuwd met Alice Van Hees),
3. Roger Vermeeren, geboren te Weelde 29/1/1933 (gehuwd met Rosa Van Craenendonck),
4. Willy Vermeeren, geboren te Weelde 26 september 1936 (gehuwd met Anna Van Dyck),
5. René Vermeeren, geboren te Weelde 17/5/1939 (gehuwd met Godelief Mermans),
6. Maria Vermeeren, geboren te Weelde 4/12/1934 (gehuwd met Jan Nooyens),
7. Andreas Vermeeren, geboren te Weelde 21/5/1947 (gehuwd met Marleen Paulussen),
8. Angela Vermeeren, geboren te Weelde 2/6/1945 (gehuwd met Gustaaf Vloemans).

Grootvader Fons was afkomstig van Baarle Nassau, waar zijn voorouders zes generaties lang timmerman waren geweest. De bakermat van de familie lag evenwel niet in Baarle Nassau, maar wel te Tilburg waar de familie Vermeeren zeker vanaf het jaar 1380 tot 1717 woonde. Grootmoe-

der was in Weelde geboren maar haar voorouders kwamen uit Baarle, Alphen en Hoogstraten.

Onbewust hebben mijn beide grootouders de aanzet gegeven voor mijn heemkundige, archeologische en genealogische belangstelling. Grootmoeder vertelde mij als jonge knaap van 13 jaar dat haar grootmoeder Helena Van Sas de eerbiedwaardige ouderdom van 108 jaar had bereikt. Dit kon ik niet geloven en daarom besloot ik om zelf de familiegeschiedenis uit te vlooien. Ik ontdekte vrij vlug dat betovergrootmoeder Helena geen 108 jaar werd zoals in de familie werd verteld, maar wel 96. Wat er ook van zij, de genealogische microbe had zich van mij meester gemaakt.

Mijn heemkundige en archeologische belangstelling werd geprikkeld door de verhalen van grootvader Fons. Hij kon urenlang vertellen over de beide wereldoorlogen, de smokkel en archeologie.

Over dit laatste onderwerp wist hij vrij veel door zijn praatjes in het veld met amateur-archeoloog Adolf Goossens die in de jaren na de tweede wereldoorlog vrij intensief in Weelde naar prehistorische vindplaatsen zocht en heel veel steentijdmateriaal vond (voornamelijk uit het mesolithicum, 4000 jaar voor Christus).

Grootmoeder Amelie overleed in 1978, haar echtgenoot Fons woonde daarna nog 18 jaar alleen in zijn huisje en overleed op 92-jarige leeftijd in 1996. Met hem verdween één van de laatste dorpsfiguren uit Weelde

Het huisje in de Singelstraat

Grootvader Fons Vermeeren

Grootmoeder Amelia Verhoeven

Grootvader en grootmoeder voor de moestuin (1976)

Plechtige Communie Fons Vermeeren

Kwartierstaat van Alfons Vermeeren

[illegible]

Samenstelling: Marc Vermeeren (8 september 2004)

Kwartierstaat van grootvader Alfons Vermeeren met zijn ouders, grootouders, overgrootouders en betovergrootouders

[illegible]

Kwartierstaat van grootmoeder Amelia Verhoeven met haar ouders, grootouders, overgrootouders en betovergrootouders

1

2

3

5

4

Foto 1: Betovergrootmoeder Helena Van Sas, Foto 2: Overgrootouders Jozef Vermeeren-Elisabeth Frijters, Foto 3: Fons Vermeeren als wielertoerist, Foto 4: Grootvader Fons (1927), Foto 5: Grootmoeder Amelia Verhoeven (links) met haar zuster, Foto 6: Overgrootvader Henri Verhoeven, Foto 7: Overgrootmoeder Theresia Wilmsen, Foto 8: De grote passie van grootvader Fons waren de reisduiven. Deze foto werd genomen voor zijn duivenhok

6

7

8

door Laurent Woestenburg

Beste vrienden-heemkundeleden,

Het jaar 2004 ligt al enkele weken achter de rug. Toch wil ik graag nog even blijven stilstaan bij dit voor onze kring belangrijke jaar.

De kring in rouw

Helaas moeten wij beginnen met het droevige nieuws dat ons in het bestuur Frans Van Tigchelt is overleden. Wij hebben met een flinke afvaardiging van het bestuur zijn uitvaart bijgewoond. Met hem verliezen wij een bijzonder toegewijde medewerker. In dit nummer kunt u een in memoriam ter ere van hem lezen.

Ons jaarprogramma

Wij hebben 2004 op 23 januari ingezet met een druk bijgewoonde *algemene vergadering* in het Prinsenhof. Na de gebruikelijke administratieve plichtplegingen (verslaggevingen en plannen voor het nieuwe jaar) volgde een kopieus diner. De gezellige sfeer en de komische noot ontbraken ook alweer niet. Voor dit laatste zorgden het duo Jos Nooyens en Cor de Bresser met een heuse film over Mieke Versteynen. Iedereen genoot van de malse en onverbloemde praatstijl van deze rasechte Poppelse. Wij werden ondergedompeld in een poel van oude gebruiken. Haar tehuis en tuin logen er ook niet om. Haar spontane tussenkomsten, opmerkingen en flegmatische reacties op moderne toestanden lokten de meest uitbundige lachpartijen uit. Kortom, een niet te missen evenement.

- Op 17 maart kwam de heer Van Gehuchten naar ons in de Wouwer met een goed gedocumenteerde *lezing* over roversbenden, bokkenrijders en andere misdadige troep. Zoals dat steeds in onze lezingen het geval is, was de opkomst weer prima.

- Op 21 maart waren we weer van de partij op de door een aantal heemkundekringen van weerskanten van de grens ingerichte *genealogiedag*. Dat was al de derde in de reeks. Onze kring zorgde voor de accommodatie in Ravels-Eel en onze werkgroep genealogie (Jos Bols, Agnes Luyten, Louis

Schats, Kris Van Gils en Marc Vermeeren) had de handen vol met de informatievoorziening maar ook met de keukenactiviteiten.

- Ons jaarprogramma bevatte ook een geleid *bezoek aan de firma Tuytelaers* te Ravels. Het bestuur vond namelijk dat de heemkundekring best ook wel eens wat meer mocht afweten van industrie op eigen bodem. Er kwamen zoveel inschrijvingen binnen, dat we verplicht waren twee bezoeken te organiseren. Die gingen door resp. op 15 april en op 7 mei. Telkens werd daarvoor een halve dag uitgetrokken en telkens eindigde het bezoek met koffie en gebak. Twee erg geslaagde informatieve activiteiten waren dat.

Onze vriend Frans Boeren gidste ons op 16 mei in een *fietstocht* met een flinke groep naar Gilze. Daar bezochten we het Was- en Strijkmuseum. Tot ieders verbazing werden we daar geconfronteerd met een enorme verzameling machines, toestellen en voorwerpen die in het verleden met was en strijk te maken hadden. Een welbespraakte mevrouw wist ons daar met een kleurige uitleg doorheen te loodsen. Daarbij werden we nog getrakteerd op koffie en gebak. Na afloop liet Frans ons ook, zoals tijdens de heenrit, kennismaken met de kleine wegeltjes in de prachtige Noord-Brabantse natuur.

Op 6 juni had onze jaarlijkse *uitstap* plaats. Deze keer was Mechelen aan de beurt. Marinus Willems had de hele organisatie op zich genomen. Het werd een leerrijke dag met een bezoek aan het Joods Museum van Deportatie en Verzet en een gegidste rondgang door het centrum van Mechelen met bezoeken aan het stadhuis, de beiaardschool en de Sint-Romboutskathedraal. 's Middags stond een broodjesmaaltijd op het menu en 's avonds een warme maaltijd. Het weer was prachtig en de stemming optimaal.

Onze kring was weer het best vertegenwoordigd op onze *tweejaarlijkse verbroedering* van heemkundekringen van de twee kanten van de grens. Dat was op 18 september in Merksplas. Karel Govaerts en zijn team zorgden voor een perfecte organisatie. Na een verwelkoming met kof-

fie en taart konden de deelnemers in drie groepen aan de drie geplande wandelingen beginnen. De drie groepjes waren gevormd op basis van gekleurde lintjes. Elk vertrok voor een andere wandeling en na anderhalf uur schoven de groepen door naar de tweede wandeling. Daarna naar de derde. Zo kon iedereen de drie wandelingen afwerken. Daarin maakten we kennis met de omgeving van de strafkolonie, het centrum van Merksplas en Carons Hofke (gemeentelijk park). Voor elke wandeling was een gids ingezet. De afsluiter werd een rijkelijk gevulde broodmaaltijd met warme spijzen.

Elke jaar organiseren wij ook een *wandeling*. Stan de Kinderen heeft ons dit jaar op 17 oktober op sleeptouw genomen in Kasterlee. Gelukkig viel het weer ondanks een dreigende weersvoorspelling prima mee. Niet minder dan 39 deelnemers trokken gelaarsd of degelijk geschoeid door de bossen van Kasterlee. Het werd een kennismaking met het andere Kasterlee, m.n. dat van de mooie natuur en de deugdelijke ontspanning. Ook dit jaar was dat weer een voltreffer.

Op 17 november kwam de heer J.A.Hendrikx uit Roosendaal voor onze traditionele *november-lezing* naar de Wouwer. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van de boerderijbouw van in de prille middeleeuwen tot nu. Vooral de Noord-Brabantse en Kempense bouwstijlen vormen zijn interessegebied. Aan de hand van een 120-tal dia's bracht hij ons een uitgebreid verhaal, vol met nieuwigheden en weetjes.

Het jaarprogramma werd afgesloten met op 1 december een geleid *bezoek aan de bibliotheek* van Ravels. De hoofdbibliothecaris Michel Maes toonde ons zijn prachtige bibliotheek met tekst en uitleg.

Uit ons programma viel een geplande *tentoonstelling* rond wapenschilden, gilden, wapens en breuken weg, omdat wij ondertussen de toezegging van de gemeente hadden gekregen om ons museum over te brengen naar het gemeentehuis van Poppe. Het bestuur vond het beter om de opening daarvan aan te grijpen voor een grootser evenement.

De dagelijkse werking

Verheugend is zeker, dat ons *ledenaantal* tegenover 2003 alweer is gestegen. Wij sloten het burgerlijk jaar af met 364 gezinnen die lid waren. Dat is des te opmerkelijker omdat wij de sprong naar de burgerlijke jaren moesten maken met lidgeld voor anderhalf jaar. Dat zoveel mensen trouw hun bijdrage betalen, bewijst dat zij onze werking appreciëren.

In 2004 werd beslist om voortaan te gaan werken op basis van burgerlijke jaren en niet langer met jaren die begonnen op 1 juli en liepen tot 30 juni. Bij die gelegenheid werd ons *tijdschrift* in een nieuw kled gestoken. Het verschijnt voortaan in een prachtige vierkleurenomslag. Daarop kregen wij positieve reacties van onze leden. Inmiddels is onze redactie ook uitgebreid met nieuwe leden. Onze uitdragers hebben ervoor gezorgd dat al onze leden hun afleveringen tijdig in de bus kregen.

Onze werkgroepen zijn ook weer flink aan de slag geweest. Onze *werkgroep genealogie* heeft ijverig gewerkt aan het vervolledigen van onze bestanden (geboorten, huwelijken, overlijdens). Vele schenkingen van doodsprentjes bezorgden registreerwerk en aanvulling van onze bestanden aan Kris Van Gils.

Het *museum* is op de gestelde dagen open geweest voor het publiek. Tevens heeft onze voorzitter weer enkele groepen bezoekers ontvangen. Dit jaar waren daarbij twee klassen uit de gemeenschapsschool van Ravels en drie klassen van de gemeentelijke lagere school uit Weelde.

Onze drie medewerkers voor het *fotoarchief* hebben permanent het fotoarsenaal verder bijgehouden. Marc Vermeeren heeft het systematiseren en inventariseren van ons archief verder afgewerkt. Hij heeft ook het in onze brandkasten gedeponeerde archief van de parochie Sint-Michiël geïnventariseerd en mooi geschikt in dossierdozen.

Ook voor het permanent bijhouden van onze *website* levert Marc voortreffelijk werk. Deze website staat ongelimiteerd ter beschikking van al wie op zoek is naar informatie over zijn familie of over onze dorpen. Regelmatig geeft dat ook aan-

leiding tot het stellen van bijkomende vragen door gebruikers. Daarop wordt prompt geantwoord. Ook in 2004 zijn er alweer heel wat *schenkingen* van de mensen uit Ravels, Weelde en Poppel geweest voor ons museum.

Dit hele verhaal was maar mogelijk dankzij de belangeloze inzet van een degelijk functionerend bestuur, waarvan de leden zich inzetten voor de gemeenschap van onze mensen uit Ravels, Weelde

en Poppel. Nu is reeds 2005 begonnen. Op het moment dat deze tekst geschreven wordt, is het echter nog niet zover. In het editoriaal van de volgende aflevering hoop ik meer te kunnen vertellen over de verhuis van ons museum.

Ik wens u graag een voortreffelijk heemkundejaar 2005 toe.

Uw voorzitter

Laurent Woestenburg

Conflicten in het grensgebied van Tulder

door Jan van Helvoirt

Eertijds lag de Tulderse hoeve in een grenzeloze heide. Dat we de laatste bepaling vanaf de dertiende eeuw figuurlijk moeten opnemen, zal straks blijken. De stelling dat er een relatie bestaan zou hebben tussen Esbeek en Echternach is nog niet helemaal weerlegd.¹ Zeker blijft *Kukoven* binnen Esbeeks grenzen, een toponiem genoemd in de oudste Echternachse cijnslijst uit circa 1200.² De kwestie Tulder moet nog nader bestudeerd worden. Laten we hier alvast geen misverstanden over hebben. De vroegere oase ligt gedurende deze eeuw als het ware uitgeblust te sluimeren temidden der omringende grootschalige bos- en landbouwactiviteiten. De laatste schijnen in de nabije toekomst trouwens weer het veld te moeten ruimen ten gunste van de eerste. Het lijkt wel of de machtige eigenaren van Tulder na de pachtboeren vanaf 1895 het gebied rust gunden. Ook de allerlaatste pachtboer Oerlemans op de Poorthoeve³ legde in 1991 in het melkquotum-conflict het loodje tegen de AMEV. De eeuwenoude weilanden *Nuydt* en *Eussel* gingen dit jaar in pacht naar Jan Schellekens. *Den grooten Boonhof*⁴ werd uit de pacht onttrokken.

Schijnbaar voorzag A.J.P. van Helvoirt, mijn vader, in 1938 reeds problemen aan de rand van

Tulder. Hij had een grondruil gedaan met De Utrecht in de Hertgang.⁵ Als dank hiervoor kreeg hij van de toenmalige houtvester Wormgoor de eerste keus in de nieuw op te richten Poorthoeve. De schrale grond van de Aalstheide en de geïsoleerdheid van de hoeve staken toch te schrill af tegen o.a. *de Weverschotten*, *Eldersakkers*, *Nieuwe Erven*, *Bakshof*, *Heuvel*, *Sprenkelseind*, *Grootte Akker* en *Waterstraatse Heikant* in het aangrenzende Diessen. Het dagboek van pastoor Jurgens had hij evenwel hiervoor niet nodig.⁶ Jurgens luidde eind vorige eeuw het naderende einde in: *De landerijen van Thulder, vroeger zo schoon, de beste uit den omtrek waren door de arme huurboeren geheel als uitgeput*.⁷ Hopelijk was Joannes van de Laar, overgrootvader van mijn moeder, daar niet alleen verantwoordelijk voor. Hij was tot 1824 een van de pachtboeren binnen de wallen van Tulder. Toen op zekere dag enkele Franse soldaten er verpozing zochten, onrechtmatig hun paarden in 'zijn weiland' lieten grazen en bovendien nog bespottelijke opmerkingen in zijn richting wierpen ergerde hij zich grenzeloos!

Soldatenoverlast aan de orde van de dag.

Het was overigens niet de eerste keer dat er melding gemaakt werd van soldatenoverlast. In 1593 werden soldaten in de heide bij Tulder gesignaaleerd: *Den vierde octobri synder enige ruyteren van Hooghstraten ende soldaten vanden Bosch*

gevangen ontrent Tulder byden ruyteren van Bax tot Bergen op Zoom liggende.⁸ Volgens L. Adriaenssen waren in 1606 op de hoeve zelf soldaten gelegerd, maar voor de eerste jaren van de tachtigjarige oorlog mag men veronderstellen dat militairen er bijna permanent aanwezig geweest zijn en overlast bezorgd hebben. Het rampjaar 1672 zou ook voor Tulder opgaan. Tussen 1 mei 1672 en 24 maart 1673 beliep de schade berokkend door de militairen op 712 gulden 12 stuivers 9 penningen. Een enorme schadepost, als men weet dat men voor dat bedrag in die tijd een redelijk boerenbedrijf kon kopen. Een tweehonderd man grote partij Fransen, die zich aan de voorraad tegoed deed *ende alles mede genomen dat van importantie was, en kisten en kasten t'geene geslooten was aen stucken geslagen*, hielden danig huis op Tulder. Tijdens de Franse oorlog van 1672 -1678 liepen de buitengewone lasten zo hoog op, dat de pachter Dionys Coolen voor het eerst in de bekende pachtgeschiedenis zijn contract opzegde en de hoeve verliet. In 1675 liet de hoevenaar enkele Esbeekse boeren verklaren dat *den requirant sodanich werd belast doir vuyteringe van ruiters ende soldaten ende andere excessive kosten on-*

mogelijk voirden requirant ofte op de voorschreven hoeve sodanich te connen blijven. Een internationaler voorval deed zich voor op zaterdag 14 januari 1690. Om 18.00 uur deden zes Spaanse ruiters Tulder aan. Zij werden even later door een afdeling Nederlandse ruitery gearresteerd. De volgende dag vertrokken beide groepen vanuit Tulder naar Hilvarenbeek.⁹

Afijn, laten wij terugkeren naar de confrontatie van genoemde Jan van de Laar met de Franse soldaten. Tactvol en uiterst beheerst diende Jan hen in zijn beste school-Frans van repliek; hij had zijn priesteropleiding niet geheel voltooid doch beheerste zijn Frans zeer goed. Dat hadden de ruiters van dat boertje niet verwacht; totaal overdonderd dropen ze af en spoorden hun paarden. Jan was de lachende winnaar in het conflict. Zelfs buiten Esbeeks grenzen werd het bekend. Baron De la Court nodigde hem samen met Maria van Haendel, voor wie hij enige jaren eerder nog 'zijn steek' de immense hei ingooide, uit om op *De Baest* te gaan boeren.¹⁰

Huurboeren hadden het zwaar te verduren.

De bewoners Jacobus Fabrie, Johannes van

Op deze plaats stonden de stallen en schuren van de oude Tulderhoeve

Laarhoven en wed. P.W. van Rooy hebben het daarentegen kennelijk niet kunnen rooien op Tulder.¹¹ Toen de twee boerderijen, beide daterend eind zestiende eeuw,¹² bij de Tulderhoeve afbrandden werd voor de arme huurboeren definitief de kaars uitgeblazen. Tulder was in 1895 reeds opgekocht door notaris E. Huysmans, een grootgrondbezitter en fanatiek jager. Terwijl Huysmans zich met de Tulderse jachtconflicten kon gaan bezighouden nadat hij de uitgepierde akkers opgeplant had, kon Jurgens, de parochiegrens-conflicten nog maar net verloren, op zijn beurt met de botte bijl zijn kruit verschieten tijdens de Esbeekse geschillen.¹³ Om niet met nog meer mensen in conflict te komen besloot hij in zijn parochiejournaal: *Bij mijn intrede in Esbeek kon ik de zogenaamde rechten der Heerlijkheid Tulder van de eigenaar van de Wijngaarde, te Vessem, cadeau krijgen: doch Monseigneur Godschalk raadde de aanneming ten zeerste af- en bestonden zij nog, dan zouden zij mij in de grootste moeyelijkheden met de heer van Hilvarenbeek brengen.*¹⁴ Groot was onze verbazing toen we onlangs op de uiterste oosthoek van Broekelingen een gewapende grenspaal van 'een jachtgebied' uit de sloot trokken en het gebeitelde opschrift lazen: JURGENS. De laatste jaren is het landschappelijk waardevol relict uit de Middeleeuwen sterk in de belangstelling gekomen: het streven om cultuurhistorisch agrarische landschappen te onderkennen en te behouden is daar debet aan.

Discussie over Tulder en Broekeling.

Onenigheid, het kan haast niet anders, bestaat er over het toponiem 'Tulder'.¹⁵ Ook de genealogen dingen mee naar de waarheid omtrent het geslacht Van Tulder. Op de frauduleuze en fabuleuze werkzaamheden aan die stamboom, begonnen in de zeventiende eeuw, werd voortgebroddeld door B.W. van Schijndel en Peter Hubertus van Tulden. J.A.M. Coolen meende die in 1975 oprecht te kunnen voltooien.¹⁶ Met enig ontzag zien we het komend jaar uit naar de genealogische afstraffing door

L. Adriaenssen.

Een landschappelijke afstraffing verdient P. van Beek evenwel niet.¹⁷ Door gebrek aan kennis en overmaat aan fantasie romantiseerde hij er bij Tulder op los. In 1964 schrijft de journalist in ons regionale dagblad nog idyllisch over *het Breuckelen*, een 'gebied' vlakbij Tulder: *Een deel van het Broekeling heeft zo al een ver voortgeschreden stadium van venvorming bereikt, maar we komen nog allemaal op tijd, om het gade te slaan. Liefhebbers van de natuur, die door geen mensenhand wordt geleid, komen hier aan hun trekken. Het landschap verkeerd in echte oerstaat.*¹⁸ Het blijkt een grenzeloze misvatting te zijn. De oudste beschrijving van het bedrijf Tulder uit 1609 geeft de kwalificatie *grotendeels ingegraven zekere kwade velden aan het Breukelen*.¹⁹ Het bestond uit hei en wei, gescheiden door een stroompje: de bovenloop van de Hoogeindse Beek. In 1794 verkocht Arnoldus Swagemakers Tulder aan Adriaen Weygerde. Daartoe behoorde o.a. *item een perceel heyde en moerputten genaamt de Breukelingen groot volgens de meting 112 lopense 8 roede*.²⁰

Dat die broeklanden zeker niet de beste van de abdij van Averbode waren blijkt ook wel uit de steeds terugkerende sterke raadgevingen van abt Arnoldus van Tuldel in zijn Cartularium uit 1404 aan de abten die na hem zouden komen: "En zo moet hij altijd de voorziening van het vlees doen: ten eerste moet hij ervoor zorgen dat hij meteen na Pasen vijftien kalveren als voedsel bestemt voor de hofmeesters en dat hij de rest overdraagt aan de beheerder van de provisiekamer voor de keuken ten dienste van zijn eigen kamer. En het feest van Pasen tot aan het feest van de Heilige Johannes de Doper moet hij het kalfsvlees gebruiken voor de eerste gang in zijn kamer en gezouten en gebraden vlees voor de volgende gang. Zo ook kan hij van het feest van de Heilige Johannes de Doper tot het feest van de Heilige Remigius vlees gebruiken van schapen die op het broekland van Testelt

zijn vetgemest, voor de eerste gang en van kippen, duiven en dergelijke voor de tweede gang. Zo ook kan hij van het feest van de Heilige Remigius tot aan de week voor aswoensdag vlees gebruiken van koeien of runderen, die ook op het broekland voornoemd zijn vetgemest, en vlees van konijnen en kapoenen en dergelijke voor de tweede gang, al naar gelang hem goeddunkt. En hij moet altijd voor deze zaken zorgdragen en erop toezien dat deze dieren altijd worden gevoederd in de veehoeve en in andere hoeven en dat alle hoeven die tot het klooster behoren en vooral in Campinia, te weten Stercsel, Lummel, Pipenspade, Culensrode, Tuldel, Eel, Balen en alle ander hoeven die zoveel vee hebben als ze kunnen voeden, aangezien het klooster de opbrengsten die daaruit voortvloeien niet kan missen, namelijk wol, al naargelang de omstandigheden en dergelijke enz. (...) Aangezien het gras van het broekland in Testelt zo vet is, moet het vee dat op die weiden graast, in de zomer twee of driemaal worden adergelaten, opdat het niet door overvloedig bloed omkomt, wat meermaals is voorgevallen, en dan met name bij koeien, ossen en ander vee dat daarheen is gebracht.”²¹ Hierbij steekt de beschrijving van *de Brukelingen* uit 1794 in vettigheid maar schril af: *hei en moerputten!*

De kunstmatige vettigheid bracht echter wel E. van Puyenbroek, die het goed in de jaren '30 kocht van A.H. Kloppenberg te Semarang in het toenmalige Indië om te trachten nog wat gewin uit het gebied te halen. Hij bouwde een flinke stuw om in het zodoende geïnundeerde gebied de eendenkweek te kunnen beproeven.²² Van die periode stamt ook de grotere toevoer van water vanuit het Poppelse gebied van de Belgische Boerenbond via Tulder naar Broekeling; toen een overlast, nu een geschenk uit de hemel van onze zuiderburen voor het opnieuw droger wordende Esbeek.

Van Puyenbroek dient zich aan.

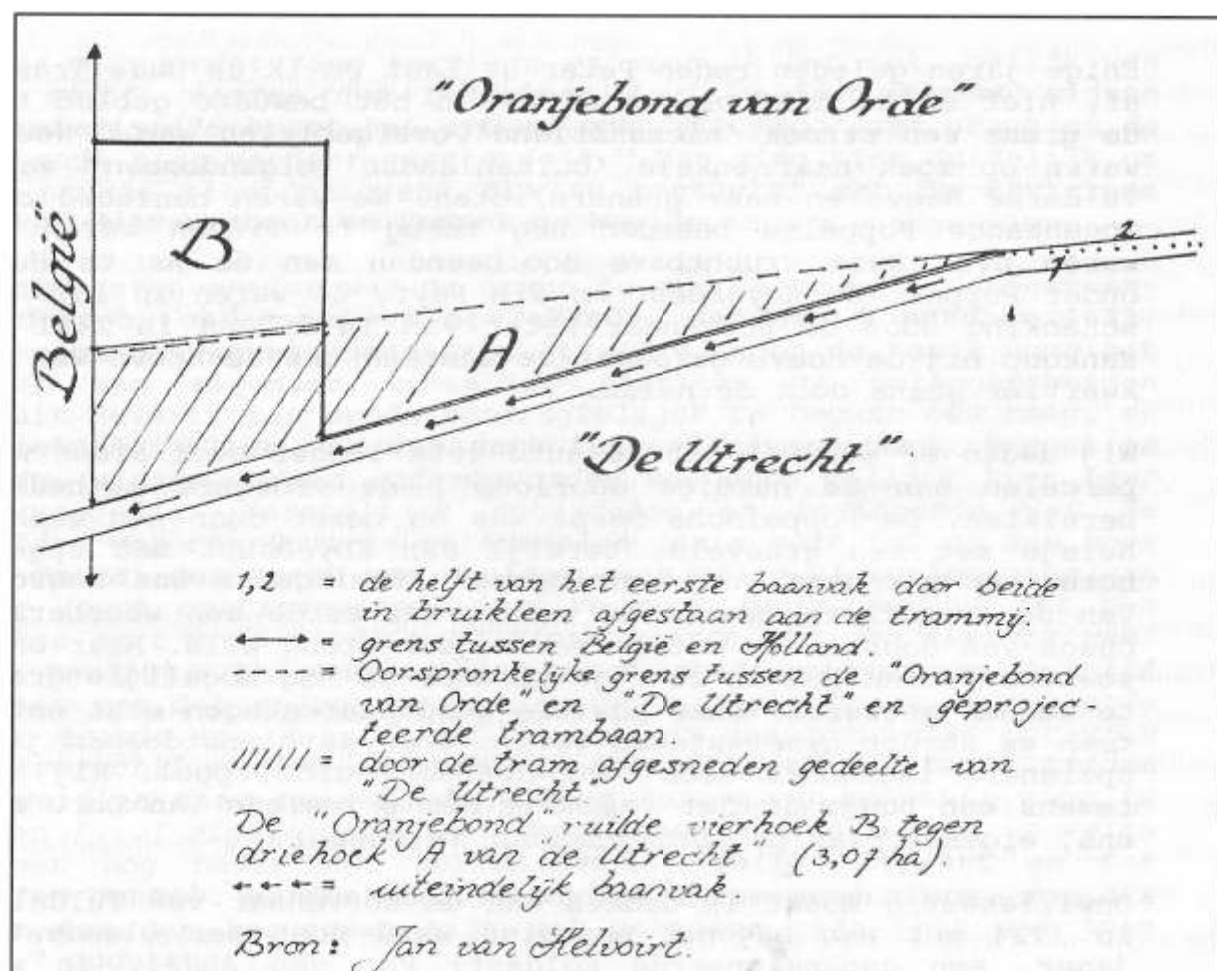
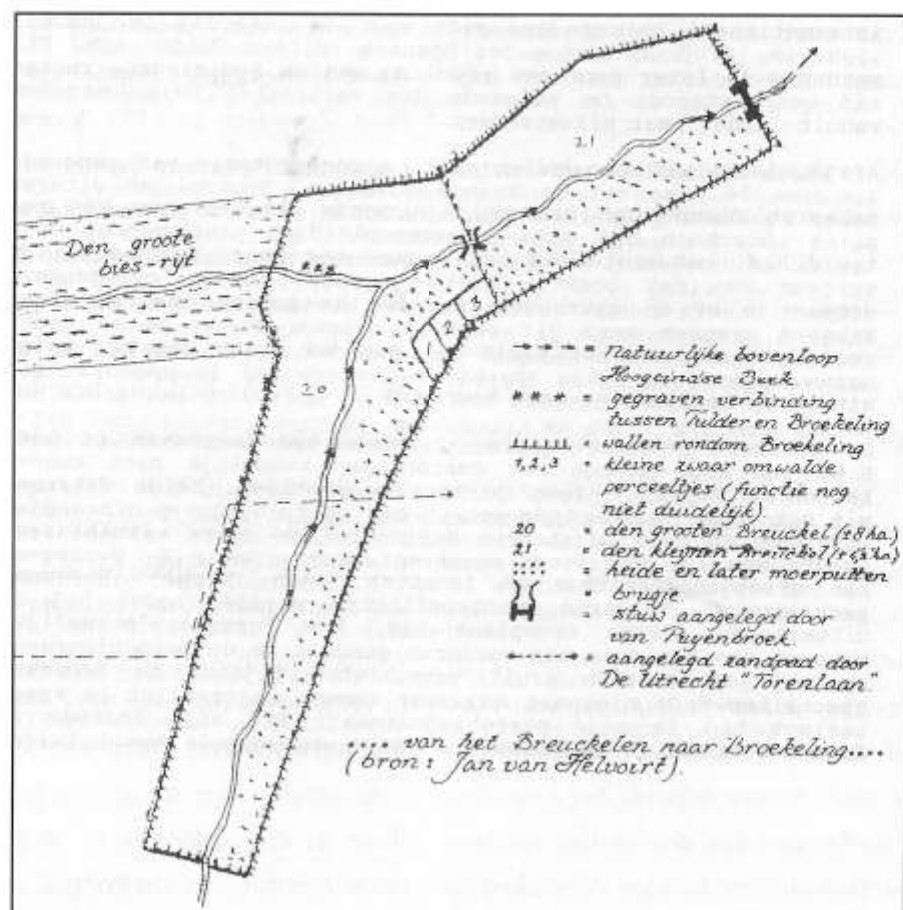
Misschien werd hij op het idee gebracht door zijn broer Hendrik Johannes van Puyenbroek die in de

jaren '20 op *Wellenseind*, voor de argeloze wandelaar een 'natuur'gebied, op de grens van Lage Mierde en Esbeek een soortgelijke waterplas creëerde. Allereerst kanaliseerde hij een stuk van de Reusel waardoor een behoorlijk gebied vol met meanders geïsoleerd kwam te liggen. Vervolgens liet hij die laagte tussen de nieuwe beek en de uitlopers van de Dunse Bergen onder water lopen. In deze omgeving zou o.a. de Indische loopeend wel uit de voeten kunnen! Het werd echter geen succes.²³

Zijn broer Ed had evenmin succes op Tulder\Broekeling. Het tij keerde toen de familie De Utrecht te vlug af was en Gorp en Rovers kocht. De Utrecht moest tevreden zijn met 'kruimel' Tulder dat ze terstond in hun landgoed integreerde. In 1972 zou De Utrecht op haar beurt Het Brabants Landschap te vlug af zijn door Wellenseind op te kopen. Mevr. Van Puyenbroek-Swinkels: "Ik hoop voor de toekomst dat het gebied intact blijft en dat er b.v. geen productiebossen aangelegd zullen worden." Of al deze transacties thuishoren onder de noemer 'conflicten', zullen de bronnen in de toekomst duidelijk maken.

Aanleg trambaan zorgt voor tweespalt.

Onder de aangrenzende boeren is 'de Autopad', een tracé dat kaarsrecht op het waterige Broekeling afstevent, nog de enige herinnering aan gemotoriseerd bezoek van Van Puyenbroek uit de jaren '30. Het is een stiltegebied geworden; alleen het monotone gebrul van de stuw mag dat verstoren.²⁴ In diezelfde jaren '30 verstomde ook het stampende gepuf van de stoomtram die Tulder overigens niet aandeed, doch op geringe afstand passeerde. Aanvankelijk was de spoorlijn exact op de grens van de landgoederen van de Oranjobond van Orde en De Utrecht richting Belgische grens geprojecteerd. Omdat bleek dat het aanknopingspunt in België wat oostelijker zou gaan vallen (het gaf België een bekorting van zestig meter en een besparing van wel meer dan 800 frank) kwam de directie der

Buurtspoorwegenmaatschappij met een voorstel naar beide landeigenaren. De Utrecht zou een driehoekig perceel van 3 ha 7 ca ruilen tegen een even-groot afgepaald vierhoekig perceel van de Oran-jebond van Orde. Beide eigenaren gingen akkoord.²⁵ Door de twee eigenaren zou de helft van het eerste stuk van de baan in bruikleen afgestaan worden. Het laatste stukje liep alleen over het grondgebied van De Utrecht. Om conflicten c.q. brandhaarden te voorkomen stelden ze o.a. de volgende voorwaarden aan de exploitant: *De strook grond, hem in bruikleen afgestaan, wordt door hem te allen tyde brandvrij gehouden, d.w.z. gezuiverd van gras en ruigte. De ondernemer draagt zorg, dat door het personeel geen brandende of gloeiende poetslappen, sintels of andere voorwerpen, die brand kunnen veroorzaken, worden weg-geworpen. De ondernemer beperkt het brandge-vaar door de rookpijpen van doelmatige vonken-vangers te voorzien en deze te doen gebruiken op die plaatsen, welke zijn aangewezen. De vonkenvangers mogen niet zoodanig zijn, dat zij gedurende het rijden naar willekeur door het be-dienende personeel kunnen worden aangebracht of verwijderd.* De belangrijkste voorwaarde was echter: *Indien de tramlijn, welke op dit terrein zal worden aangelegd niet binnen twee jaar na onderteekening van dit contract in exploitatie is of de exploitatie gedurende een jaar wordt onderbroken, dan ontvangen de eigenaren de grond* (bedoeld zijn de twee strookjes van elk 0.25 ha) *terug zonder eenige vergoeding harerzijds.*²⁶

Bijna in Poppel in de kraag gegrepen.

Enige jaren geleden reden Peter de Laat en ik de Oude Trambaan af, niet om te controleren of er in het bewuste gebied tegen de grens een strook 'niemandsland' overgebleven was.²⁷ Nee, we waren op zoek naar enkele 'buitenlandse' eigendommen²⁸ van de Tulderse hoeve en naar grensrelicten. We waren benieuwd of de zogenaamde Poppelse beemden nog terug te vinden waren. Dat

waren o.a. twee vruchtbare hooibeemden aan de Aa te Hulsel onder Poppel, *de Koyebempt* en *die Reyt*. Ze waren in 1377 door schenking door de hoevenaar Peter van Tuldel en in 1461 door aankoop bij de hoeve gevoegd. De afstand tot de hoeve was drie kwartier gaans door de heide.²⁹

Wij deden er evenwel met de auto iets langer over aleer we de percelen aan de huidige *Goorloop*³⁰, de vroegere Aa-bedding, bereikten. *De Poppelsche bempt* was nu bezet door een weekend-huisje met een grasveld, terwijl *den Koyebempt* opgaande bomen en een haast ondoordringbaar struikgewas had. Van de vruchtbare beemd van weleer resteerde een weerbarstige chaos van doornen en netels met wegschietend wild. Maar onderzoekers zetten ook in zo'n geval door om nog mogelijke grenzen te kunnen ontwaren. Onze positie werd daarentegen echt netelig toen we abrupt gearresteerd werden door de dienstdoende jachtopziener ingehuurd door 'ene dokter' uit Poppel. Hij hield tevens een oogje in het zeil bij het prieltje van Dhr. Nooyens, eigenaar van de Gordijnschuur te Poppel. Onmiddellijk dacht ik aan de hoevenaar van Tuldel die in 1724 met een bajonet bedreigd werd door een clandestiene jager, een gepensioneerde soldaat: *Van den Andel, in woede ontstoken, nam zijn bayonett oft mesch en hetzelfde gesteecken op zijn fusik ende drygent den voorn. pachter heeft gesijt: in gevallen gij eenig weer biet, ik sal u door die darmen steeken.*³¹

Onze zuiderbuur was echter niet op zoek naar stropers maar naar inbrekers in het huisje gedurende de afgelopen nacht. Mijn oprecht gemeente opmerking dat we 'van Tulder' kwamen bedaarde hem allerminst. Toen we zijn erg ongenueanceerde opmerking: "Het zullen wellicht van die Ollanders van camping Tulderheide geweest zijn" probeerden te weerleggen, sommeerde hij ons onmiddellijk het privé-terrein te verlaten! "Allee...t is te zeggen, zowat half Esbeek heeft gordijnen hangen gekocht bij jouw superieur", deed hem even aarzelen. "Jouw naam zit in mijnen kop gegrift en

het kenteken van jouw voiture bij de gendarmerie", riep hij ons nog na!

Grensscheiding Poppel-Esbeek.

Enigszins aangeslagen vertrokken we via de Belgische Boerenbond richting Tulder, draaiden op de grens linksaf en stopten bij de scherp inspringende grenshoek: *seecker rondeel*.³² Het was hier waar op 13 juni 1768 de gezagsdragers van Hilvarenbeek, die van Poppel en Weelde ontmoetten. Men wilde de limietscheiding eens duidelijk op papier hebben staan ter requisitie van Catharina van Dun wed. Anthony Swagemakers, eigenaresse van Tulder. *Marinus, scheepen van Welde, wilde staende houden dat de limietscheijdinge soude loopen door den gragt der Tulderse goederen en den voornoemde procureur van Dun seijde: "Door den wal, en niet door den gragt", en seijde daar bij: "Den gragt is de holte en den opworp is den wal". Waarop den raadsheer Louis antwoorde: "Soo verstaan en sien ik het ook, gelijk van Dun segt", waarop den raadsheer Louis seijde tegens sijnen secretaris: "Schrap het uyt en schrijft 'door den gragt en de wal ende zijn vandaer gescheyde'".*³³ Het ging hier duidelijk om een

stukje eigendomsgrens dat nu samenviel met de aartgrens tussen Hilvarenbeek en Poppel en Weelde.

Enkele jaren eerder werd de grens tussen de vroente van genoemde dorpen gebaseerd op een akkoord de dato 8 oktober 1633 nog eens nauwkeurig nagelopen. In 1765, toen wisselde de hoeve voor het eerst van eigenaar, startten de belanghebbenden vanuit Rovert: *ten eynde eendragtelyck te begaan den reen, en lemietscheijdinge van den aart tussen Hilvarenbeek, Poppel en Welde, sijnde gedaan ende bevonden soo ende gelijk hier naar is volgende. Eerstelijck schijdende en beginnende van de sluijse van den Roverse watermoolen linie regt tot op den hoek van de wal der hoeve van Thulder naar Welde uijtgelegen en van daar voort continueerende deselve regt lenia regtuyt tot den Beekse aart ende heyde naar Mierd waarts aan, op seekere pael off paalput, te weeten een en twintig roeijen en twaalf voeten van den selven gragt van de Tulderse hoeve, strekkende naer Mierde toe aan. (...) Ten eijnde daardoor alle occasiën van verschillen des aangaande (:de welke andersints in tijden en weijlen daar over soude hebben konnen op koomen:) voor te komen (...)*

Op de plaats van dit witte jachthuisje stond de grote Tulderhoeve uit 1662

afgeteijkent met opgeworpen nieuwe hoopen en welke hoopen nog nader met berken boomen sulen beplant en tot paelen gestelt worden door de wederseijte gemeentens, soo dra daar toe den bequaamen tijt sal gekoomen sijn (het was toen pas 7 augustus!).³⁴

Slepend conflict tussen Tulder en Poppel.

Catharina van Dun stoorde zich op 28 november 1765 niet aan de gemeentsgrens. De vorster legde beslag op het vee van de Tulderse hoevenaarster, dat op de woeste gronden van Poppel graasde. De dorpen Weelde en Poppel overlegden o.a. een reglement van 5 april 1745, deels gebaseerd op een verklaring uit 1661, m.b.t. de gemeentens:

Dat gheene afgesetene der voorschreven twee dorpen als van Bedaf, Baerlen, Meirde, Merxplas, Beeck (:dat is Hilvaerenbeeck:), Raevens, Eele, Sondereyghen etcetera onder de voorschreven li-mieten ende paelen en sal moghen torff steken, heijde maeijen, beesten ofte schapen hoeden ofte weijden, leem ofte cleij graeven, rus ofte bleeckelink steken ofte vervoeren, op pene van 50 guldens ende verbeurte van de waeghens, kerren, peerden ofte ossen met de welcke het selven sal worden vervoert.³⁵ (...)

Dat de suppliantenochte die van Hilvaerenbeeck noijt en hebben gecontribueert nochte tot op den dagh van heden contribueren in den aertchijns, die de geïnsinueerde ter oorsaecke van hunne voormelden aert genoodsaecht sijn jaerelijckx te betalen.(...) Men can niet gelooven dat sij supplianten oijt diergelijck contract sal ten voorschijn brengen, want diergelijcke notitiën van ab-dijen sijn eijgen schriften die door den proviseur ofte door eenen ofte den anderen religieus voor

hunne commoditeijt worden te boeck gestelt, de welcke geen het minste geloof en verdienen.³⁶

Aernt van Tulder, abt van Averbode van 1368 tot 1394, toonde zich in het voorwoord van het Cartularium toch behoorlijk oprecht: "Wij Arnoldus, abt van Averbode, aanschouwen vol zorg met ons innerlijk oog hoe, vooral in deze tijden, de gehele wereld is ondergedompeld in het kwaad en van dag tot dag bereidwilliger om meer geneigd is andermans goed te nemen en te begeren (...).

Omdat wij deze onwetendheid willen wegnemen, ja zelfs de rood gekleurde waarheid over alle verwervingen van onze goederen aan onze nakomelingen willen openbaren, hebben wij verordend alle brieven of charters over de goederen van het klooster die tot aan onze tijd op de een of andere wijze zijn verworven te inventariseren en te registreren."

Hij vervolgt: "dat de prelaat wanneer hij dit boek dat wij een waarachtig cartularium kunnen noemen, bij zich heeft, niet op de oorspronkelijke brieven hoeft terug te grijpen, evenwel onder het voorbehoud dat ze ondertussen worden geïnspecteerd, opdat ze niet door wormen worden aangevreten of door eigen verrotting vergaan."³⁷

Die van Poppel wonnen het pleit echter niet. In 1770 werd Catharina van Dun door de Raad van Brabant in het gelijk gesteld, waardoor Poppel en Weelde flink in de geldbuidel moesten tasten om een schadevergoeding uit te keren."³⁸ In latere verkoopadvertenties wordt ook uitdrukkelijk *de gerechtigheid van met hoorne-beesten en schapen, te gebruiken den aard, heide en weide van Poppel en Welde*³⁹ vermeld. (Wordt vervolgd)

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel

